

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta tropického zemědělství

**Fakulta tropického
zemědělství**

Alternativní využití prasat se zaměřením na problematiku
domácích chovů.

Bakalářská práce

Praha 2022

Vypracovala:

Tereza Grégerová

Vedoucí práce:

Ing. Magdalena Miřejovská, Ph.D.

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci na téma: Alternativní využití prasat se zaměřením na problematiku domácích chovů vypracovala samostatně, veškerý text je v práci původní a originální a všechny použité literární prameny jsem podle pravidel Citační normy FTZ řádně uvedla v referencích.

V Praze dne 15. 4. 2022

Tereza Grégerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Magdaleně Miřejovské, Ph.D. za nápad na zpracování tohoto tématu jako bakalářské práce, za odborné vedení, trpělivost a pomoc při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Martině Katzerové a celému Českému klubu majitelů prasátek chovaných v domácnosti, jehož členové mi poskytli potřebná data, bez kterých bych nemohla realizovat výzkumnou část své práce. Poděkování také patří všem respondentům, kteří si našli čas a vyplnili můj dotazník. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a všem blízkým, kteří mi byli oporou nejen při psaní této práce, ale i v průběhu celého studia.

Abstrakt

Alternativní využití prasat se zaměřením na problematiku domácích chovů.

Chov prasat patří mezi jedno z nejvýznamnějších odvětví živočišné výroby, jelikož vepřové maso je společně s drůbežím nejvíce konzumovaným druhem masa na světě. Kromě masné užitkovosti mají ovšem prasata mnoho dalších využití. Tato bakalářská práce měla za cíl popsat alternativní využití prasat a zaměřit se na problematiku chovu prasat jako domácích mazlíčků v České republice. V této práci byla zmíněna alternativní využití prasat, a to využití prasat pro biomedicínské účely (xenotransplantace, neurověda, prasečí kůže jako dočasný kryt popálenin), k výcviku armádních mediků a pro tradiční vyhledávání lanýžů. Dalšími významnými kapitolami této práce jsou chov prasat jako domácích mazlíčků, welfare, legislativa spojená s chovem prasat a chování prasat. Chov prasat jako domácích mazlíčků má své kořeny ve Spojených státech v 80. letech 20. století. Tento trend se rozšířil téměř po celém světě. Tato práce popisovala nejčastěji chovaná plemena prasat v ČR, mezi která patří göttingenské mini prase, vietnamské prase a kune kune. V praktické části bylo pomocí dotazníkového šetření zjištěno, že v České republice je nejčastěji chováno plemeno göttingenské mini prase. Prasata jako domácí mazlíčky chovají nejhojněji lidé ve věkové kategorii mezi 36 až 60 lety. Dále bylo popsáno, jaké problémy se nejčastěji vyskytují při chovu prasat jako domácích mazlíčků. Z výsledků vyplynulo, že nejčastějším problémem, který respondenti uvedli byl fakt, že prase nabylo větších rozměrů, než bylo původně očekáváno. Mezi další problémy patřilo okusování předmětů a konkurenční vztahy s ostatními členy domácnosti. Problémy se častěji a ve větší míře vyskytovaly u chovatelů, kteří neměli předchozí zkušenosti s chovem prasat. Tato odborná práce obsahuje originální výzkum, na který by v budoucnu mohl navázat další výzkum, který by porovnal problematiku chovu prasat jako domácích mazlíčků v jiných zemích.

Klíčová slova: domácí mazlíček, laboratorní zvíře, legislativa, mini prasátka, chov prasat, problémové chování

Author's abstract

Non-productive use of pigs with the special focus on pet pigs

Pig farming is one of the most important sectors of livestock production as pork together with poultry, is the most consumed type of meat in the world. In addition to meat performance pigs have many other uses. The aim of this bachelor thesis was to describe the alternative use of pigs and to focus on the issue of pig breeding as pets in the Czech Republic. In this work alternative uses of pigs were mentioned, namely the use of pigs for biomedical purposes (xenotransplantation, neuroscience, pig skin as a temporary burn cover) for training army medics and for the traditional search for truffles. Other important chapters of this work are the breeding of pigs as pets, welfare, legislation related to pig breeding and pig behaviour. Breeding pigs as pets has its roots in the United States in the 80s of the 20th centuries. This trend has spread almost all over the world. This work described the most bred breeds of pigs in the Czech Republic, which include the Göttingen mini pig, Vietnamese pig and Kune kune. In the practical part, it was found out through a questionnaire survey that the Göttingen mini pig breed is most often bred in the Czech Republic. Pigs as pets are most abundantly kept by people in the age category between 36 and 60 years. Next, it was described what problems most often occur when breeding pigs as pets. The results showed that the most common problem cited by respondents was the fact that the pig had taken on larger sizes than originally expected. Other problems included nibbling on objects and competitive relationships with other members of the household. Problems occurred more often and to a greater extent in breeders who had no previous experience in pig farming. This thesis contains original research that could be followed in the future by further research that would compare the issue of pig breeding as pets in other countries.

Key words: pet, laboratory animal, legislation, minipigs, pig breeding, problematic behavior

Obsah

1. ÚVOD	- 1 -
2. Literární rešerše	- 2 -
2.1 Taxonomie	- 2 -
2.2 Domestikace prasat, historie a výskyt prasat v ČR.....	- 2 -
2.3 Plemena prasat	- 4 -
2.3.1 Užitková plemena prasat	- 4 -
2.3.2 Plemena prasat s alternativním využitím	- 5 -
2.4 Veterinární péče	- 7 -
2.4.1 Welfare v chovu prasat	- 8 -
2.4.2 Legislativa chovu prasat v ČR a povinnosti chovatelů	- 8 -
2.5 Onemocnění prasat	- 11 -
2.5.1 Africký mor prasat	- 11 -
2.5.2 Klasický mor prasat	- 11 -
2.5.3 Červenka (erysipeloid) prasat	- 12 -
2.5.4 Aujezskyho choroba prasat	- 12 -
2.6 Chování prasat	- 13 -
2.6.1 Přirozené chování prasat	- 13 -
2.6.2 Agresivní chování prasat.....	- 14 -
2.6.3 Poruchy chování u prasat související s welfare	- 15 -
2.7 Alternativní využití prasat	- 15 -
2.7.1 Neurověda	- 16 -
2.7.2 Medicína – transplantace	- 16 -
2.7.3 Prasečí kůže jako dočasný kryt popálenin	- 17 -
2.7.4 Prasečí kůže a tetování	- 17 -
2.7.5 Využití prasat v armádě	- 18 -
2.7.6 Hledání lanýžů	- 18 -
2.7.7 Tradiční rituály spojené s prasaty	- 18 -
2.8 Chov prasat jako domácích mazlíčků	- 19 -
2.8.1 Výživa a chovné prostředí prasat	- 19 -
3. Cíle práce.....	- 20 -
4. Metodika.....	- 21 -

4.1	Metodika rešeršní části	- 21 -
4.2	Metodika dotazníkového šetření	- 21 -
5.	Výzkumná část – dotazníkové šetření.....	- 23 -
5.1	Dotazník.....	- 23 -
5.2	Výsledky výzkumu	- 23 -
5.2.1	Chovatelé prasat v ČR.....	- 23 -
5.2.2	Oblasti chovu prasat v ČR	- 24 -
5.2.3	Plemeno, pohlaví, váha a věk prasete	- 25 -
5.2.4	Původ prasete a počet prasat na chovatele	- 26 -
5.2.5	Podmínky chovu prasat jako domácích mazlíčků v ČR	- 27 -
5.2.6	Nejčastější problémy vyskytující se při chovu prasat.....	- 28 -
5.2.7	Zkušenosti chovatelů prasat v ČR a kontakty mezi nimi.....	- 30 -
6.	Diskuse a závěr	- 31 -
7.	Reference:.....	- 34 -

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Gottingenské mini prase (Košinek 2021).....	str. 5
Obrázek 2: Kune kune (Simak 2008).....	str. 6
Obrázek 3: Vietnamské prase (Seguin 2010).....	str. 7

Seznam grafů:

Graf 1: Vývoj stavu prasat a prasnic ČR v letech 1988–2018 (tis. ks) (Vališ 2017)..	str. 3
Graf 2: Pohlaví respondentů.....	str. 23
Graf 3: Věkové kategorie respondentů.....	str. 24
Graf 4: Oblasti chovu prasat v ČR.....	str. 24
Graf 5: Četnosti chovatelů v závislosti na velikosti obce (dle počtu obyvatel).....	str. 25
Graf 6: Počet jedinců jednotlivých plemen.....	str. 26
Graf 7: Důvod chovu prasete jako domácího mazlíčka.....	str. 26
Graf 8: Chovné prostředí prasat.....	str. 27
Graf 9: Důvody kastrace prasat.....	str. 28
Graf 10: Nejčastější problémy vyskytující se při chovu prasat jako domácích mazlíčků	str. 29
Graf 11: Choval chovatel již v minulosti prase a má v plánu jej znovu chovatv budoucnu?.....	str. 30

Seznam zkratk použitých v práci:

ČR – Česká republika

HAR – hyperakutní rejekce

AMP – africký mor prasat

1. ÚVOD

Chov prasat má již dlouhodobou tradici. Z celosvětového hlediska je jedním z nejvýznamnějších odvětví živočišné výroby. Jejich vysoká plodnost, nenáročnost výkrmu s poměrně rychlým přírůstkem a malá náročnost na ustájení udělala z prasete ideální užitkové zvíře. Dříve většina prasat sloužila pro masnou užitkovost, ovšem v novodobé historii mají prasata několik dalších využití. Kromě masné a sádelné produkce se využívá mnoho částí jejich těla. Například prasečí kůže je využívána pro nácvik začínajících taterů, jako želírovací prostředek či jako dočasný kryt nebo náhrada kůže, která se aplikuje lidem s popáleninami vysokých stupňů (Chester 2008).

V posledních desetiletí se objevil nový trend, a to chov prasat jako domácích mazlíčků, přičemž v lidských rodinách prasata zauímají podobnou sociální niku jako psi (Fraga et al. 2021). Mezi oblíbená chovaná plemena patří göttigenská mini prase, vietnamské prase a kune kune. Navzdory jejich popularitě jsou znalosti o jejich zdraví a managementu chovu ovšem stále strohé (Amalraj et al. 2018). Prasata jsou inteligentní zvířata, a proto při správných metodách výcviku mohou nalézt spoustu alternativních využití. Problematika chovu prasat jako domácích mazlíčků by však měla být více diskutovaným tématem, jelikož na základě nevědomosti či nedostatečné zkušenosti s chovem prasat se jejich chov může stát nepříjemným zážitkem jak pro chovatele, tak i pro samotné zvíře.

2. Literární rešerše

2.1 Taxonomie

Prase domácí (*Sus scrofa f. domestica*) se řadí do říše živočichů (Animalia), kmenu strunatců (Chordata), třídy savců (Mammalia), řádu sudokopytníků (Cetartiodactyla), čeledi prasatovití (Suidae), rodu prase (*Sus*) a druhu prase divoké (*Sus scrofa*) (Anděra 1999).

2.2 Domestikace prasat, historie a výskyt prasat v ČR

Prasata jsou jedna z prvních zvířat, která byla domestikována. Jejich domestikace se datuje od počátku holocénu, ve kterém staré neolitické kultury začaly farmařit napříč Starým světem. V tomto období došlo k domestikaci několika hlavních hospodářských zvířat jako jsou například ovce, kozy a skot. Předek prasete domácího – prase divoké (*Sus scrofa*) má velmi velký přirozený areál výskytu, a to od jihovýchodní Asie až po západní Evropu. Oproti tomu například divocí předci ovcí a koz žijí ve velmi omezených oblastech (Evin et al. 2017).

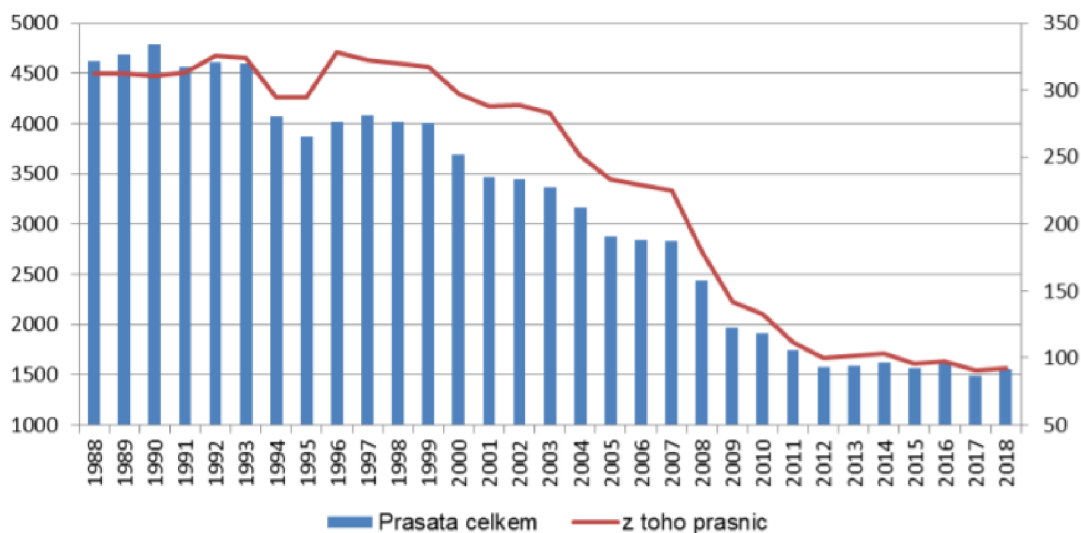
Prase divoké má pevné pichlavé štětiny a jemnější podsadu, jeho mláďata jsou do šesti měsíců pruhovaná a dospělí jedinci obou pohlaví se fyzicky jen málo odlišují. Odlišností jsou například samčí zahnuté špičáky, které mohou nabývat délky kolem 6 centimetrů a slouží jako zbraně či pomůcky při hledání potravy. Při domestikaci se postupně prasata vyšlechtila do větší velikosti a zároveň se u nich objevila výrazná či dokonce úplná ztráta štětín (Caras 1999).

U prasete divokého, které je rozšířeno v Euroasii a severozápadní Africe je předpokládána existence nejméně 16 různých poddruhů (Jones 1998). U prasat domácích, které vykazují výrazné morfologické odlišnosti od prasete divokého není doposud objasněno, zdali mají jednoho společného předka či mají různý původ. Darwin rozdělil dvě hlavní formy prasete domácího, a to evropskou formu (*Sus scrofa*) a asijskou formu (*Sus indicus*). Předpokládá se, že evropská forma pochází z evropského divokého prasete, zatímco divoký předek u formy asijské není známý. Dle Darwina tyto dvě formy vykazovaly mnoho fenotypových rozdílů. Je zdokumentováno,

že během 18. a na počátku 19. století byla asijská plemena používána ke zlepšení plemen evropských (Jones 1998).

Původní české domácí prase, které bylo na území dnešního Česka chováno ještě v druhé polovině 19. století se exteriérem od dnešních chovaných plemen výrazně lišilo. Odlišovalo se také způsobem chovu, přičemž přes den bývala prasata s pastýřem na pastvinách a na noc byla zavírána do primitivních chlívků. Zvrat nastal v závěru 19. století, kdy zemědělci začali nakupovat čistokrevné kance anglických plemen prasat, a těmito kanci připouštěli své prasnice, a tak se rozvinula plemenitba. Během posledních let 19. století tak u nás úplně vymizelo původní české prase (Kulovaná & Růžička 2001). V průběhu času docházelo k selekcím a hybridizacím, a také od roku 1955 započala éra umělé inseminace na našem území. Od 70. let řídil umělou inseminaci Státní plemenářský podnik. Šlechtění prasat je zaměřeno na vybrané znaky, mezi které patří reprodukce, výkrmnost a jatečná hodnota (Fiedler & Smítal 2001).

Stav chovaných prasat v ČR ke dni 31.12.2021 dosahoval 1 493 436 kusů prasat různých kategorií (Český statistický úřad 2021). Jak lze vidět na grafu 1, počet chovaných prasat v České republice má výrazně klesající tendenci (Vališ 2017).

Graf 1: Vývoj stavu prasat a prasnic v ČR v letech 1988–2018 (tis. ks) (Vališ 2017).

2.3 Plemena prasat

U prasat se můžeme setkat s velkou škálou plemen. Diverzita je dána nejen oblastí výskytu, ale také užitkovostí. Různá plemena byla šlechtěna dle svých užitkových vlastností za účelem co nejvyšší užitkovosti. Prasata dělíme dle užitkovosti na masná, sádelnatá a kombinovaná. Některá plemena prasat jsou využívána také jako hobby či laboratorní zvířata.

Je třeba si uvědomit, že asijská a evropská plemena byla geograficky izolována. Proto se obvykle geneticky blíží spíše tamním divokým druhům nežli ostatním domácím prasatům z odlišných oblastí. Evropská divoká a domácí prasata jsou geneticky méně rozmanitá nežli asijská divoká a domácí prasata (Bosse 2018).

Existuje mnoho hybridizačních programů, které využívají rozdíly v užitkovosti výchozích plemen a jejich speciální kombinační schopnosti, které se projevují především na vlastnostech jatečné hodnoty, dále také na zvýšené odolnosti a přizpůsobivosti, intenzivnějších růstových schopnostech a ve schopnosti konverze krmiva. Celková produkce je tedy vyšší u kříženců, nežli u zvířat pocházejících z čistokrevné plemenitby (Fiedler & Smital 2001).

2.3.1 Užitková plemena prasat

Vepřové maso se společně s drůbežím v současné době řadí mezi jedny z nejvíce konzumovaných druhů masa na světě, ovšem existují také státy, ve kterých není konzumace vepřového masa přípustná. Takovými státy jsou státy, ve kterých je vyznávána muslimská víra. Prasata jsou tudíž obecně v největším měřítku chována pro maso. Největším producentem vepřového masa v celosvětovém měřítku je Asie. Ročně vyprodukuje okolo 66,5 tisíce tun vepřového masa (Kameník 2019).

Příkladem masných plemen jsou například berkshire, české bílé ušlechtilé prase, česká landrase, duroc, pietrain a hampshire (Livestock Of the World 2018). Mezi sádelnatá plemena řadíme například plemena cornwall, meishan, mangalica a myrhorod (Livestock Of the World 2018). Některá plemena prasat mají kombinovanou užitkovost a to maso-sádelnou či sádlo-masnou. Mezi tato plemena patří například vietnamské prase, bazna, murom a ukrajinské stepní skvrnité prase (Livestock Of the World 2018).

2.3.2 Plemena prasat s alternativním využitím

V posledních desítkách let přestala být prasata vnímána pouze jako zdroj potravy. Několik plemen prasat má v současné době jiné než pouze produkční využití. Mimoprodukční využití prasat spočívá hlavně v chovu prasat pro biomedicínské výzkumy, jako laboratorní zvíře, terapeutické zvíře, nácvikové zvíře pro zdravotníky, hledání lanýžů, jako turistická atrakce či jako domácí mazlíček.

Mezi tato plemena patří například göttingenské mini prase, royal dandie, extreme dandie, vietnamské prase, kune kune či kříženci (Livestock Of the World 2018).

Göttingenské mini prase

Göttingenské mini prase, které lze vidět na obrázku 1, je plemeno prasete domácího, které bylo vyšlechtěno v 60. letech 20. století na německé univerzitě v Göttingenu pro laboratorní účely. Toto plemeno vzniklo křížením minnesotských prasat, vietnamských prasat a běžných domestikovaných německých prasat. V České republice se v současné době pod označením göttingenská mini prasata prodávají i kříženci, kteří nabývají značně větších rozměrů nežli původní göttingenská mini prasata. Tito kříženci váží v dospělosti 60 a více kilogramů, oproti tomu běžné göttingenské mini prase by mělo vážit pouze do 50 kg. V současnosti je toto plemeno nejrozšířenějším plemenem prasat využívaných k lékařskému výzkumu a přináší výrazné benefity pro celou komunitu biomedicíny (Zoologická zahrada Tábor 2021).

Obrázek 1: Göttingenské mini prase (Kořínek 2021).

Kune kune

Kune kune je středně velké domestikované plemeno prasete pocházející z Nového Zélandu. Jeho název pochází z maorštiny a v překladu znamená „tlustý a kulatý“. Obvykle dosahují výšky okolo 60 cm a váhy od 50 do 80 kg, výjimkou není ale ani vyšší váha až okolo 110 kg (Mbazu 2021). Toto plemeno prasete je typické svou srstí, která je delší než u většiny prasat. Štětiny se v závislosti na ročním období mohou lišit, obvykle se mění z hedvábně dlouhých na kratší hrubé. Zbarvení těchto prasat bývá různé, známe varianty černé, bílé, zlaté, hnědé, rezavé, flekaté a třibarevné (které lze vidět na obrázku číslo 2) (Kruzer 2022). Toto plemeno prasete má přátelskou povahu, tudíž se dá celkem snadno ochočit. Kune kune se vyskytují v široké škále podnebí a jsou adaptováni i na drsné klimatické podmínky (Mbazu 2021).

Obrázek 2: Kune Kune (Simak 2008)

Vietnamské prase

Vietnamské prase, které lze pozorovat na obrázku číslo 3, je malé plemeno prasete domácího, které pochází z jihovýchodní Asie z nížinné oblasti delty Rudé řeky. Ve 20. století se také začalo chovat v Severní Americe a Evropě, jak pro maso, tak i jako domácí mazlíček, jelikož se snadno dá ochočit a má klidnou povahu (Fojtl 2009). Vietnamské svislobřiché prase, jak již název vypovídá, má válcovitý trup s objemným břichem, které se v dospělosti může dotýkat země. Charakteristické jsou také krátké nohy a hlava s četnými záhyby kolem očí a na rypáku. Zbarvení má obvykle černé nebo šedé, ovšem existují i varianty černobílé, vzácněji celobílé. Hmotnost dospělých jedinců

Vietnamských prasat se pohybuje mezi 50 a 60 kg, kohoutková výška by neměla překročit 45 cm. Kříženci s evropskými prasaty bývají větší a těžší, jejich hmotnost dosahuje až 80 kg (Pokorný 2015). Pokles popularity těchto prasat zapříčinil jejich vypouštění do volné přírody. Tento jev byl pozorován ve Španělsku, kde bylo identifikováno v roce 2013 42 volně žijících jedinců. Počet hlášených volně žijících zvířat se rok od roku zvyšuje, přičemž byly hlášeny známky reprodukce mezi vietnamskými a divokými prasaty. Volně žijící vietnamská prasata by mohla narušit genofond španělské populace divokých prasat a zhoršit škody (např. ničení úrody nebo šíření chorob), které již nyní způsobují divoká prasata (Delibes-Mateos & 2013).

Obrázek 3: Vietnamské prase (Seguin 2010).

2.4 Veterinární péče

Kapitola veterinární péče se zabývá podmínkami chovu prasat dle legislativních předpisů a svobod welfare, dále jsou zde stručně zmíněny příklady některých onemocnění prasat.

2.4.1 Welfare v chovu prasat

Welfare se zabývá zachováním základních podmínek pro život a zdraví zvířat a jejich ochranou před negativními činiteli, které mohou ohrožovat jejich zdraví, způsobovat jim bolest, utrpení a psychickou újmu. V podmínkách ČR je ochrana zvířat proti týrání upravena zákonem a dalšími právními předpisy. Tyto zákony mimo jiné upravují například výživu, transport, usmrcování či plemenitbu (Staněk 2009). Welfare zvířat představuje stav, ve kterém se organismus zvířete snaží vyrovnat s prostředím, ve kterém žije (Broom 2006).

K dosažení životní pohody v chovech zvířat je zapotřebí vytvořit podmínky, díky kterým budou zajištěny požadavky stanovené Britskou radou pro ochranu hospodářských zvířat (Farm Animal Welfare Council), která novelizovala v roce 1993 5 svobod. Mezi tyto svobody patří: Svoboda od hladu a žízně – přístup ke krmivu a vodě v množství dostatečném pro zachování dobrého zdravotního stavu, fyzické a psychické energie. Svoboda od nepohodlí – poskytnutím vhodného prostředí včetně přístřeší a pohodlného prostoru pro odpočinek. Svoboda od bolesti, zranění či nemoci – prevencí nebo rychlou diagnózou a léčbou. Svoboda vyjadřovat normální chování – poskytnutím dostatečného prostoru, náležitého zázemí a společnosti zvířete vlastního druhu. Svoboda od strachu a úzkosti – vyloučením podmínek způsobujících psychické strádání a utrpení (Farm Animal Welfare Council 1993).

2.4.2 Legislativa chovu prasat v ČR a povinnosti chovatelů

Dne 10. ledna 2019 vyšla ve Sbírce zákonů novela plemenářského zákona (zákon č.3/2019, kterým se mění zákon č.154/2000Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů). Od 25. 1. 2019 má povinnost registrovat se u ČMSCH, a.s. (Českomoravská společnost chovatelů) jako chovatel každý, kdo chová 1 a více kusů prasat (Českomoravská společnost chovatelů 2019).

Mezi povinnosti chovatele vyplývající z legislativy § 4 veterinárního zákona je chovatel povinen:

- chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví

- sledovat zdravotní stav zvířat, v odůvodněných případech jim včas poskytnout první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc
- bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a plnit povinnosti stanovené tímto zákonem nebo na jeho základě k zvládnutí těchto nálezů nebo jiných onemocnění zvířat
- poskytnout nezbytnou součinnost a pomoc k tomu, aby mohlo být řádně provedeno nařízené vyšetření zvířete, odběr vzorků, ochranné očkování nebo jiný odborný veterinární úkon, například fixace zvířete, předvedení zvířete v zájmovém chovu
- podávat zvířatům léčivé přípravky, jejichž výdej je vázán na předpis veterinárního lékaře, jen podle jeho pokynů

Následně dle § 5 je chovatel hospodářských zvířat dále povinen:

- zabezpečit provádění vyšetření, zdravotních zkoušek a povinných preventivních a diagnostických úkonů v rámci veterinární kontroly zdraví, kontroly dědičnosti zdraví a kontroly pohody zvířat, a to v rozsahu a lhůtách stanovených Ministerstvem zemědělství, uchovávat jejich výsledky po dobu nejméně 1 roku a na požádání je předkládat úřednímu veterinárnímu lékaři
- zabezpečit v rozsahu odpovídajícím druhu zvířat, způsobu jejich chovu a ustájení čištění, dezinfekci, dezinsekcii a deratizaci stájí, jiných prostorů a zařízení, v nichž jsou chována zvířata, jakož i čištění a dezinfekci technologických zařízení, dopravních prostředků, strojů, nástrojů, nářadí, pracovních pomůcek a jiných předmětů, které přicházejí do přímého styku se zvířaty, používat k tomu přípravky schválené podle tohoto zákona nebo zvláštních právních předpisů, dodržovat návod k jejich

použití a zacházet s vedlejšími živočišnými produkty způsobem stanoveným tímto zákonem a předpisy Evropské unie

- v případě nebezpečí zavlečení nákazy nebo nemoci přenosné ze zvířat na člověka zřít, popřípadě umístit prostředky sloužící k ochraně proti nálezům a nemocem přenosným ze zvířat na člověka a dbát o jejich řádnou funkci
- podávat zvířatům pouze léčivé přípravky v souladu s pravidly pro jejich používání při poskytování veterinární péče, veterinární přípravky schválené podle tohoto zákona, doplňkové látky v souladu se zvláštními právními předpisy a dodržovat podmínky pro podávání některých látek a přípravků zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, poskytovat nezbytnou součinnost orgánům, které provádějí odběr vzorků a šetření v souvislosti s plněním plánu sledování přítomnosti některých látek a jejich reziduí u zvířat, v živočišných produktech, krmivech a napájecí vodě a dodržovat opatření přijatá na základě tohoto šetření
- nepodávat zvířatům látky a přípravky, jejichž používání u hospodářských zvířat nebo u zvířat, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, není povoleno
- předkládat na požádání úřednímu veterinárnímu lékaři záznamy stanovené zvláštním právním předpisem a umožnit přístup k těmto záznamům také soukromému veterinárnímu lékaři, který vydává potvrzení o zdravotním stavu zvířete a o nálezové situaci v místě původu (Ministerstvo zemědělství 2019).

2.5 Onemocnění prasat

2.5.1 Africký mor prasat

Africký mor prasat (AMP) je velmi nakažlivé a nebezpečné onemocnění divokých i domácích prasat všech věkových kategorií a plemen. Původcem této nákazy je DNA virus z čeledi Asfarviridae, který se u nakažených prasat nachází ve vnitřních orgánech, tkáňových tekutinách, krvi, všech sekretech a exkretech a může být vylučován 1–2 dny před klinickými příznaky (Státní veterinární správa 2021). Jelikož se u zvířat nakažených tímto virem vyskytuje vysoká letalita, je toto onemocnění velkým problémem i z hlediska ekonomiky chovu prasat. Pokusy o kontrolu nemoci vyžadují mezinárodní spolupráci nejen při výrobě vakcíny, ale i při kontrolách chovů prasat (Dixon et al. 2019). Virus AMP způsobuje u evropských a domácích prasat akutní hemoragickou horečku, která má za následek téměř 100% úmrtnost během prvních 8–12 dnů po infekci. K přenosu tohoto onemocnění může docházet přímým kontaktem mezi jedinci (při kontaktu s krevními produkty např. během bojů jedinců či při páření), nebo požitím infikovaných vepřových produktů. U divokých afrických prasat se toto onemocnění vyskytuje bez klinických příznaků (Costard et al. 2009).

2.5.2 Klasický mor prasat

Klasický mor prasat, také známý jako prasečí cholera je virové onemocnění postihující divoké i domácí prasata, jehož původcem je RNA virus z čeledi Flaviviridae (Paton & Greiser-Wilke 2003). První případy tohoto onemocnění se objevily již před 170 lety a snahy o kontrolu této nemoci začaly v 19. století. I přes dlouhodobou snahu získat kontrolu nad tímto onemocněním je stále v mnoha částech světa klasický mor prasat přetrvávajícím problémem, který má za následek jak hospodářský dopad na produkci prasat, tak omezení obchodu v důsledku opatření nezbytných k zabránění jeho šíření (Edwards et al. 2000). Prasata jsou obvykle infikována oronazálně a následně se virus množí v epiteliálních kryptách mandlí. Virus může být přenesen do krevního řečiště a následně distribuován po celém těle. Infekce způsobuje těžký pokles leukocytů, který má za následek oslabení imunitního systému, přičemž může také docházet k trombózám. Akutní forma se projevuje horečkou a překrvením sliznic, nechutenstvím a poruchou nervové soustavy. Chronická forma má méně výrazné klinické příznaky,

obvykle se projevuje poruchami dýchacího a trávicího traktu. Onemocnění může být mírné nebo těžké v závislosti na věku a plemeni prasete a virulenci viru (Paton & Greiser-Wilke 2003).

2.5.3 Červenka (erysipeloid) prasat

Červenka prasat je onemocnění způsobené grampozitivní bakterií *Erysipelothrix rhusiopathiae*, která se vyskytuje v půdě, u zdravých prasat v mandlích a ve střevech, kde působí saprofytický. Onemocněním se zvířata mohou nakazit přímo od nemocných zvířat či nepřímo přes jiného zvířecího přenašeče (obvykle pes, člověk, hlodavec) nebo z potřísněných předmětů. K nakažení dochází orální či dermální cestou (Kollar 2008). Prasečí erysipel se vyskytuje ve čtyřech formách: akutní, kopřivková, chronická a bílá. Inkubační doba se pohybuje v rozmezí 1–7 dnů. Při akutní formě nastává zvýšená teplota, apatie, ztráta apetitu a objevují se kopřivkové skvrny, které tmavnou. Úhyn nastává obvykle za 3–4 dny. Při kopřivkové formě se vyskytují obdobné příznaky, přičemž skvrny za 7–8 dní vymizí a dochází k přechodu do chronické formy nemoci či k uzdravení jedince. Chronická forma se projevuje změnami na srdci a poruchami krevního oběhu, změnami na kloubech a na kůži (nekróza kůže hřbetu, uší a ocasu). Při bílé formě nedochází ke zčervenání kůže. Jako prevenci proti erysipeloid slouží vakcinace, k léčbě jsou využívána antibiotika a homologní sérum (Wang et al. 2010).

2.5.4 Aujezskyho choroba prasat

Aujezskyho choroba prasat je infekční onemocnění, které postihuje široké spektrum jak hospodářských, tak i volně žijících zvířat. Toto onemocnění je způsobeno virem *Pseudorabies*, který se řadí do podrodiny alfaherpesvirů (Mettenleiter 1996). Jediným přirozeným hostitelem viru a zároveň jediným druhem, který tuto infekci přežívá je prase. Primárním hostitelem a zároveň i rezervoárem tohoto viru jsou prasata, u nichž se nákaza projevuje zejména dýchacími a nervovými poruchami, přičemž nejzávažnější průběh se vyskytuje u selat. U ostatních druhů zvířat se obvykle vyskytují nervové příznaky doprovázené silným svěděním. Toto onemocnění u všech druhů, kromě prasat, končí vždy úhynem (Státní veterinární správa 2020). Pro kontrolu Aujezskyho choroby se široce využívá vakcinace prasat. Vakcinace zvyšuje množství viru potřebného pro

infekci, ale nezabraňuje šíření virulentního viru a ustavení latence u prasat infikovaných virulentním virem Aujezskyho choroby (Oirschot et al. 1990). Léčba této choroby se neprovádí a vakcinace je jedinou možností ochrany proti této nákaze. V roce 2017 v období od října do prosince byl na území ČR prováděn plošný monitoring této choroby u prasat divokých. Celkem bylo vyšetřeno 82 114 prasat divokých. Průměrná hodnota procenta pozitivních prasat v celé ČR činila 21,4 % (Státní veterinární správa 2020).

2.6 Chování prasat

2.6.1 Přirozené chování prasat

Aplikace znalostí o etologických charakteristikách prasat domácích usnadňuje jejich efektivní hospodaření v extenzivních zemědělských podmínkách. Prasata domácí vykazují velmi složité a komplexní mateřské a sociální chování. Prasnice dokážou tolerovat a přijímat cizí selata až do té míry, že mláďata brání a umožňují jim sát. Díky lidské mimice a pozdravným rituálům je umožněna mezidruhová socializace mezi člověkem a prasetem, díky čemuž je tento druh zvláště vhodný pro vzdělávací, rekreační nebo jiné programy, které zahrnují pozorování zvířat nebo interakci člověka se zvířaty (Dellmeier & Friend 1991).

Mezi přirozené chování prasat patří bahnění neboli válení v bahně. Toto chování je běžně pozorováno u divokých i domácích prasat. V současných systémech ustájení prasat je ovšem možnost bahnění poskytována pouze zřídka. Prasata se válejí v bahně kvůli prevenci hypertermie, jelikož postrádají funkční potní žlázy, dále také kvůli ochraně před spálením a odstranění ektoparazitů, což svědčí o pozitivním účinku na welfare. Bahnění může plnit i jiné funkce, např. pachové značení či sexuální chování (Bracke 2002).

Ze všech hospodářských zvířat tráví prasata nejvíce času odpočinkem (Shi et al. 2006). Divoká prasata a domácí prasata volně žijící v lesním prostředí tráví 75–85 % svého času aktivním sháněním potravy a kmením – i když jsou jednou denně krmena do sytosti. Všechna prasata jsou vysoce motivována prozkoumávat své okolí a hledat potravu. Když se prasata nacházejí v prostředí chudém na podněty, tak raději odpočívají. Odpočinek je velmi důležitý pro jejich zdraví (nízká míra stresu

a agresivity) a z ekonomického hlediska na udržení vysokého tempa růstu (Olezak et al. 2015). Pohodlná spací plocha zajišťuje možnost v klidu ležet v natažené poloze na boku. Když je teplota příliš vysoká, prasata se přesouvají na chladnější místo. Pokud by prasatům nebyl tento přesun umožněn, prasata začnou být podrážděná a může se u nich vyskytnout stereotypní chování či zvýšená agrese (Shi et al. 2006).

Hygienu je častým problémem ve venkovních výbězích ekologických chovů prasat. Hněj a moč jsou především vylučovány venku a mají tendenci se šířit po celém výběhu. Zmenšení plochy znečištěného povrchu může být prospěšné pro dobré životní podmínky zvířat (welfare), hygienu, emise amoniaku a lidskou práci nejen v ekologických, ale také v konvenčních chovech. Zavedením rycí plochy se může zlepšit čistota kotce, jelikož prasata na rycích plochách kálejí a močí (Herman et al. 2015). Mezi přirozené chování prasat patří rytí. Prasata ve volné přírodě ryjí za účelem nalezení potravy, ale také jej využívají jako činnost pro zahnání nudy. Nevýhodou může ovšem být znečištění kotců v důsledku znečištění prasat bahnem z rycí plochy, jelikož prasata preferují k rytí vlhké půdy před suchými (Ocepek et al. 2020).

2.6.2 Agresivní chování prasat

Agrese mezi prasaty vychází z jejich potřeby vytvořit a posílit vztahy dominance. Ačkoli je agrese přirozené chování, bývá často umocňována nepřírodními podmínkami intenzivního zemědělství a praktikami, jako jsou například sociální rozvrat a omezený prostor. Ve volné přírodě žijí prasata v malých skupinách, kde se podřízená zvířata mají tendenci vyhýbat konfliktům s dominantními zvířaty a samci se aktivně vyhýbají vzájemné konfrontaci mimo období páření (Peden et al. 2018). Sociální hierarchie jsou proto udržovány většinou prostřednictvím agonistického projevu a s malou fyzikou agresí. V komerčních chovech prasat se prasata od narození po porážku několikrát přeskupují což je běžnou strategií pro vytvoření skupin, aby došlo k homogenizaci tělesné hmotnosti před porážkou (Guy et al. 2009). Agrese má negativní dopady na zisky farmy a welfare zvířat. Během soubojů bývají prasata často poraněna na kůži v důsledku kousnutí, dochází také ke zranění končetin a následnému kulhání. Prasata také bývají náchylnější k infekci kvůli přechodným účinkům stresu na imunitní systém (Morrow-Tesch et al. 1994). Dále může také agrese negativně ovlivnit

rychlost růstu a kvalitu masa. U prasnic může docházet k ekonomickým ztrátám v důsledku snížené reprodukční výkonnosti (Greenwood et al. 2014).

2.6.3 Poruchy chování u prasat související s welfare

Jedním z největších problémů welfare v moderní produkci prasat je okusování ocasů. Toto abnormální chování ohrožuje pohodu zvířat, může vážně poškodit jejich zdraví a způsobit značné ekonomické ztráty. Kousání ocasu má multifaktoriální původ a vyskytuje se především u prasat ve výkrmu. Mezi důležité faktory tohoto chování patří hustota osazení, špatné životní podmínky a špatná kvalita ovzduší. Mezi preventivní opatření může patřit kupírování ocasu v prvních dnech po narození selete (Sonoda et al. 2013). V ČR se krácení ocasů nesmí provádět rutinně, ale pouze v případech prokázaných poranění struků prasnice či uší a ocasů ostatních prasat. Nekrácený a neporušený ocas je ukazatelem dobrých životních podmínek u všech kategorií prasat (Státní veterinární správa 2018).

Dalším ukazatelem problému v chovu prasat může být vokalizace. Vnější podněty a koncentrace hormonů, které ovlivňují náladu, chuť k jídlu, žízeň a hlad jsou schopny stimulovat komplexní centrální nervovou síť, která reguluje endokrinní zpětnou vazbu a chování za účelem udržení nebo obnovení homeostázy. Konkrétní stavy nálady nebo emocí tak mohou být doprovázeny specifickým chováním. Jedním z nich je vokalizace (Manteuffel et al. 2004). Zvířecí vokalizace se vyvinuly jako komunikační signály k označení některých typů potřeb a lze je snadno zaznamenávat. Vokalizace je tedy jedním z indikátorů stavu pohody zvířat neboli welfare (Dawkins 1998). Bylo zjištěno, že vokalizace u prasat silně souvisí s úrovní jejich vzrušení. K udržení sociálního kontaktu se skupinou využívají prasata nízkotónové vokalizace jako je například chrochtání, zatímco hlasitější a delší tóny indikují stav vzrušení prasete (Schrader & Todt 2010).

2.7 Alternativní využití prasat

Mini prasata jsou pro svou podobnost s člověkem jedním z nejdůležitějších laboratorních zvířat. Jsou malá, tudíž jsou jejich nároky na potravu, prostor, farmakologické produkty a anestetikum nižší. Navíc s nimi lze snadno manipulovat. Jsou využívána k chirurgickým zákrokům vzhledem k jejich anatomické podobnosti

s lidmi, zejména pokud se jedná o kůži, kostru, zuby, gastrointestinální trakt, slinivku, játra, ledviny, plíce a imunitní systém (Rozkot et al. 2015). Mají ovšem také mnoho jiných alternativních využití, která jsou popsána v následujících podkapitolách.

2.7.1 Neurověda

V několika posledních desetiletích se využití prasat ve výzkumu neurovědy velmi zvýšilo. Prasata mají velký potenciál být experimentálními zvířaty pro modelování poruch lidského mozku, jelikož se zvýšil objem podkladových materiálů, které se týkají anatomie a neurochemie prasečího mozku. Prasečí mozek je gyrencefalický (spletitý), tudíž připomíná lidský mozek více než mozek běžně používaných malých laboratorních zvířat. Velikost prasečího mozku umožňuje pomocí zobrazovacích technik identifikovat kortikální a subkortikální struktury mozku. Prase je také stále častěji využíváno pro transgenní manipulace neurálních genů (Lind et al. 2007).

2.7.2 Medicína – transplantace

Ve světě je vážný nedostatek dárců lidských orgánů, tudíž bylo provedeno několik studií možného využití zvířat jako zdroje orgánů pro transplantaci. Prase se v druhé polovině 20. století (Cooper et al. 2015) stalo primárním zvažovaným kandidátem jako dárců orgánů pro člověka. Transplantace vaskularizovaných orgánů mezi rozdílnými druhy jako je prase a člověk (nebo primát), má však za následek odmítnutí orgánů během několika minut až hodin po transplantaci. Tato forma rejekce se nazývá hyperakutní rejekce (HAR). HAR je vyvolán xenoreaktivními protilátkami v oběhu hostitele, které rozpoznají a váží prasečí endotel, což vede k okamžité destrukci štěpu (Diamond et al. 2001).

Tento problém by mohl být vyřešen transplantací orgánů z prasat geneticky upravených tak, aby byly chráněny před imunitní reakcí člověka. Genetické inženýrství prasete jako orgánového zdroje zvýšilo přežití transplantovaného srdce, ledvin a rohovky u nehumánních primátů z minut na měsíce nebo příležitostně roky. Díky genetickému inženýrství by také v budoucnu mohlo dojít ke snížení rizik přenosu potenciálně infekčního mikroorganismu orgánem (Cooper et al. 2015).

2.7.3 Prasečí kůže jako dočasný kryt popálenin

Popáleniny jsou jedním z nejnebezpečnějších úrazů pro člověka. Ačkoliv byl vyvinut značný pokrok v jejich léčení, stále je s popáleninami spjato několik dosud nezodpovězených otázek. Pokud se jedná o popáleninu pokožky, může se kůže zahojit sama ze své spodní vrstvy – škáry. Ovšem když se jedná o popáleniny rozsáhlejší a je zasažena škára, schopnost regenerace se ztrácí. Výsledkem těchto vážných popálenin bývá jizva, kterou pokrývá pouze slabá pokožka, která postrádá citlivost a schopnost základních kožních funkcí jako například pocení či tvorbu vitamínu D. Nejlepší výsledky v hojení těchto ran má přikládání kožních štěpů. Jednou z možností je vlastní kožní štěp z jiné části těla poraněného. Štěpy se dělí na dočasné a stálé, mohou mít původ biologický či syntetický, nebo kombinovaný (Chester 2008).

Zvířecí štěpy se zkoušejí aplikovat již po staletí. V dnešní době se používá mražená prasečí kůže, která se k pacientovu tělu nepřihojí, pouze přilne a poskytuje jí ochranu po čas hojení. Vliv na hojení rány má biologická povaha štěpu, tedy přítomnost různých složek kůže, hormonů a růstových faktorů. Výhodou při transplantaci prasečí kůže je její nepřihojivost, tudíž ji lze snadno oddělit od pacienta v případě nežádoucích imunitních reakcí (Richters et al. 2005).

2.7.4 Prasečí kůže a tetování

Ve 21. století se tetování stává čím dál větším trendem. Přibývá začínajících tatérů, kteří musí trénovat své dovednosti, než začnou tetovat na lidskou kůži. Mnoho tatérů v dnešní době jako trénovací objekt využívá buď syntetickou kůži či prasečí kůži (z mrtvého prasete). Prasečí kůže se totiž v pigmentaci a vrstvách velmi podobá té lidské (Klowersová 2018).

Dále se také prasečí kůže využívá jako testovací model pro vývoj laserových nástrojů k odstranění tetování. V roce 2010 byla provedena studie, ve které jako testovací objekt sloužila Yorkshirská prasata. Těm bylo podáno anestetikum, a následně bylo na boky a hřbet prasete zakomponováno tetování. Při tetování prasat byly dodržovány všechny hygienické zásady tetování jako je například oholení a dezinfekce místa tetování. Po provedeném zákroku byla prasata pravidelně kontrolována veterináři a po šesti týdnech od tetování započalo testování laserových odstraňovačů tetování.

Místo tetování bylo ozářeno pouze jednou a následně byly provedeny vizuální a laboratorní rozbory ošetřeného místa (Izickson et al. 2010).

2.7.5 Využití prasat v armádě

Jelikož má prase domácí velmi podobnou anatomii jako člověk, tak se této podobnosti využívá k výcviku armády. Například v Dánsku se dvakrát do roka koná cvičení, při kterém jsou prasata použita jako cvičné terče pro armádní odstřelovače. Takto postřelená prasata slouží pro výcvik armádních mediků, kteří mají za úkol je udržet 2 hodiny na živu. Dle britského ministerstva, je napřed prasatům podáno silné anestetikum, poté je střelbou z blízka zasažen jeden z životně důležitých orgánů nebo měkká tkáň. Po době nezbytně nutné k výcviku je prase humánně usmrceno. V České republice jsou prasata taktéž využívána k nácviiku armádních mediků, ovšem rozdílem je, že se prasata uvedou do hluboké narkózy a následně jsou na nich prováděny chirurgické operace (amputace, vyjmutí žlučníku atp.) (Grohmann 2012).

2.7.6 Hledání lanýžů

Lanýže jsou plodnice mykorhizních hub, které se vyskytují především u kořenů stromů v dubových lesích či na dubových plantážích. K jejich hledání se využívají různé metody, například vycvičení psi či vycvičená prasata, kteří jsou schopni detekovat těkavé aromatické chemikálie produkované lanýži. Prasata mají na tento zápach citlivější čich než psi, ovšem nevýhodou je, že přeprava prasat na místo hledání je složitá a tato zvířata mají tendenci lanýže pojídat. Proto jsou stále častěji preferováni psi, kteří nemají tendenci lanýže pojídat a dají se snadněji vycvičit (March et al. 2006).

2.7.7 Tradiční rituály spojené s prasaty

Knucklebones

Knucklebones či jackstones je název pro malé kosti ovcí, koz či prasat, které se využívaly pro věštění či jako herní prvek pro děti i dospělé. Tyto kosti byly objeveny v několika archeologických centrech v Itálii. Mezi nejvýznamnější archeologické místo, kde byly objeveny tisíce takových kostí patří hřbitov v Locri Epifefiri. Nálezy z tohoto místa jsou datovány do helénistického období (Mazzorin & Minniti 2013).

Rituály v Mykénských svatyních

Z archeologických nálezů ve svatyni Ayios Konstantinos v Methaně na severovýchodě Peloponésu, byly odebrány zooarcheologické vzorky, které poukazovaly na využití prasat při obětních rituálech. Byly nalezeny pozůstatky spálených zvířecích obětí, které patřily nedospělým prasatům. Jejich těla byla do svatyní přepravována vcelku, bezmasé části byly vybrány k rituálnímu spálení, zatímco masité části byly zkonsumovány lidmi. Výjimkou nebylo ani upálení celých novorozených selat. Věřilo se, že tyto rituály dodají člověku sílu a pomohou mu prožít transcendentální zážitek (Hamilakis & Konsolaki 2004).

2.8 Chov prasat jako domácích mazlíčků

Chov mini prasat jako domácích mazlíčků začal ve Spojených státech počátkem 80. let 20. století dovozem vietnamského prasete. V dnešní době se tento trend rozšířil téměř po celém světě a lze nalézt několik plemen mini prasat, které si i nadále zachovávají některé behaviorální a fyzické rysy typické pro vietnamské prase. Všechna mini prasata jsou různými plemeny a variantami domestikovaných prasat (*Sus scrofa domestica*) (Tynes 2021).

2.8.1 Výživa a chovné prostředí prasat

Prasata vynikají velmi dobrou konverzí krmiva a vysokou intenzitou růstu. Při výživě prasat je třeba brát ohled na jejich enzymatický typ trávení, který neumožňuje zkrmování krmiv s vysokým podílem vlákniny. Jejich výživa je proto založena na vysoce stravitelných krmivech s vysokou biologickou hodnotou, zejména s optimálním zastoupením aminokyselin. Jelikož jsou prasata všežravá, tak je pro ně vhodná široká škála krmiv. Ve velkochovech se ke krmení jednotlivých kategorií prasat využívají kompletní krmné směsi (Velechovská 2016).

Prasata by měla mít zajištěný dobře větrané zázemí s plochou pro odpočinek. Přidáním slámy lze zamezit nudě a následnému stereotypnímu chování. Po celou dobu musí být prasatům zajištěna pitná voda, k prevenci obezity je doporučováno krmení jednou či dvakrát denně (Amalraj et al. 2018).

3. Cíle práce

Cílem rešeršní části práce bylo shrnutí základních poznatků o vybraných plemenech prasat, o mimoprodukčním chovu prasat s důrazem na alternativní využití prasat, welfare a onemocnění prasat, chovu prasat jako domácích mazlíčků a stručný popis přirozeného a problémového chování prasat.

Cílem výzkumné části bylo pomocí dotazníkového šetření prováděného mezi chovateli prasat jako domácích mazlíčků zmapovat, popsat a zhodnotit chov prasat v domácích podmínkách v ČR. Hlavní výzkumné otázky byly podrobně zaměřeny na chovatele, oblasti chovu prasat jako domácích mazlíčků v ČR, plemena chovaná v ČR, podmínky chovu prasat a na nejčastější problémy vyskytující se při chovu prasat jako domácích mazlíčků.

4. Metodika

4.1 Metodika rešeršní části

Literární rešerše byla zpracována na základě odborných publikací dostupných z internetových stránek, monografií a článků v periodikách. Pro vyhledávání publikací byly ve velké míře využity elektronické odborné databáze, jako např. Google Scholar či Web of Science. Veškeré zdroje byly citovány podle závazných pravidel FTZ (FTZ 2017). Práce byla sepsána a strukturována dle Manuálu pro psaní bakalářských prací FTZ (FTZ 2018).

4.2 Metodika dotazníkového šetření

Výzkumná část bakalářské práce byla založena na dotazníkovém šetření. Dotazník jsem vytvořila ve dvou formách, a to v elektronické formě na internetové platformě survio.com a dále v papírové formě. Obě formy obsahovaly stejné otázky. Důvodem vytvoření dvou typů dotazníku bylo oslovení co největšího množství respondentů v ČR. Dotazník byl sestaven z otázek uzavřených, polouzavřených a otevřených a byl konstruován tak, aby na otázky mohli odpovídat lidé, kteří chovají v domácnosti pouze 1 prase, ale také lidé, kteří chovají v domácnosti více prasat.

V prvním kroku jsem vytvořila pilotní verzi dotazníku v papírové formě. Následně jsem se spojila s paní Martinou Katzerovou, která stojí v čele Českého klubu majitelů prasátek chovaných v domácnosti s žádostí se zúčastnit srazu prasat, který se konal 19. a 20. června 2021, rozdat a získat zde respondenty svého dotazníku. Mé žádosti bylo vyhověno a srazu jsem se zúčastnila. Pilotní verzi dotazníku jsem otestovala na 3 chovatelích prasat v domácnosti, kterým jsem dotazník nechala vyplnit na srazu Českého klubu majitelů prasátek chovaných v domácnosti, které ho jsem se 19. června 2021 zúčastnila. Společně s majiteli prasat jsem na místě prodiskutovala, zdali jim všechny otázky byly srozumitelné, a zdali by dotazník dle jejich zkušeností s chovem prasat upravili. Ještě na místě jsem upravila dle připomínek některé body dotazníku a následně jsem jej rozdala dalším majitelům prasat, kteří se taktéž účastnili daného srazu. Podařilo se mi nasbírat celkem 8 odpovědí formou papírového dotazníku a dozvěděla jsem se zde mnoho zajímavých informací o chovu prasat jako mazlíčků.

Paní Katzerová následně dotazník v elektronické formě rozposlala všem členům tohoto klubu. Dále jsem také oslovila chovatele prasat jako domácích mazlíčků z mého okolí. Celkem se mi podařilo nasbírat odpovědi od 100 respondentů, které jsem následně vyhodnotila a výsledky podrobně rozepsala v praktické části bakalářské práce.

5. Výzkumná část – dotazníkové šetření

5.1 Dotazník

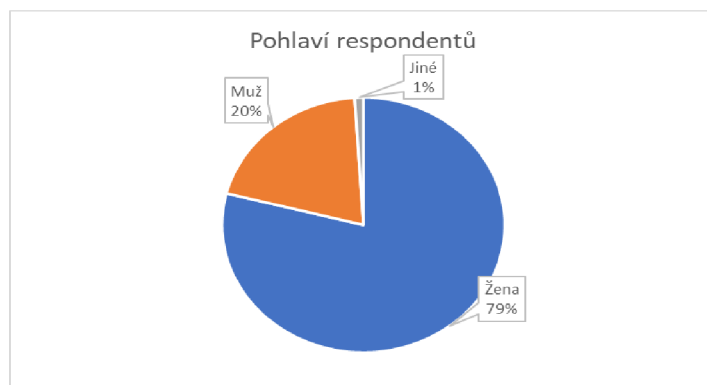
Dotazník se skládal ze 44 otázek, přičemž 13 bylo uzavřených, 25 polouzavřených a 6 otevřených. Dle statistik byla průměrná doba vyplňování dotazníku mezi 10–30 minutami. Celkem dotazník kompletně vyplnilo 100 respondentů. Papírová verze dotazníku je vložena v příloze č 1.

Výzkumné otázky v dotazníku byly zaměřeny na získání dat ohledně chovu prasat v domácnosti a problémy s ním spojené, na podmínky, ve kterých jsou prasata v ČR nejčastěji chována a na doplňující otázky, které měly za účel poskytnout větší představu o nárocích chovu prasat jako domácích mazlíčků a motivaci, proč lidé chovají prasata v domácnostech.

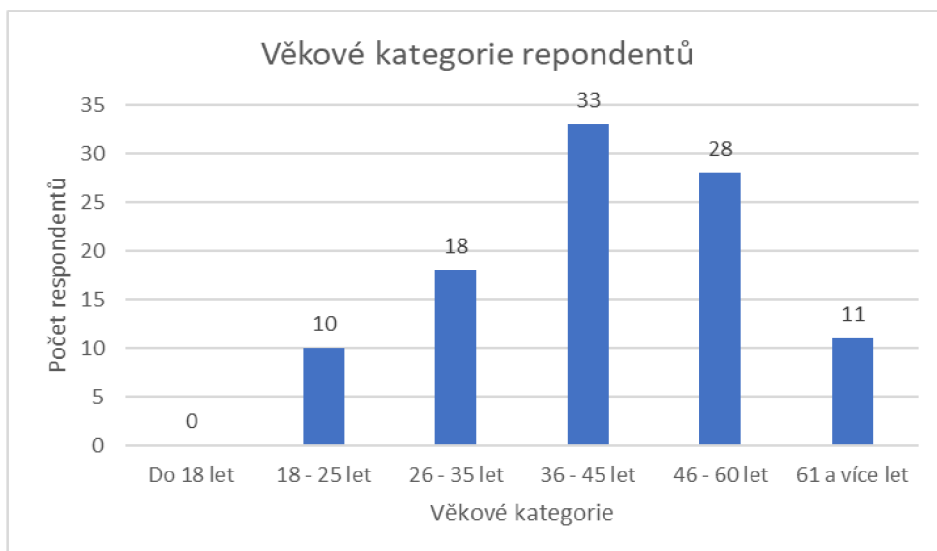
5.2 Výsledky výzkumu

5.2.1 Chovatelé prasat v ČR

První výzkumná otázka měla za účel zjistit nejčastější věkovou kategorii a pohlaví chovatelů prasat v ČR. Dle odpovědí vyšlo najevo, že prasata chovají převážně ženy (v převaze 79 %) oproti mužům (20 %) a jinému pohlaví (1 %) viz graf 2. Nejčastější věkovou kategorií chovatelů prasat byli lidé ve věku mezi 35–46 lety (33 % respondentů), na druhém místě byli lidé mezi 46–60 lety (28 %) jak lze vidět na grafu 3. Obecně tedy z odpovědí vyplývá, že většina chovatelů prasat v ČR je mladého až středního věku.

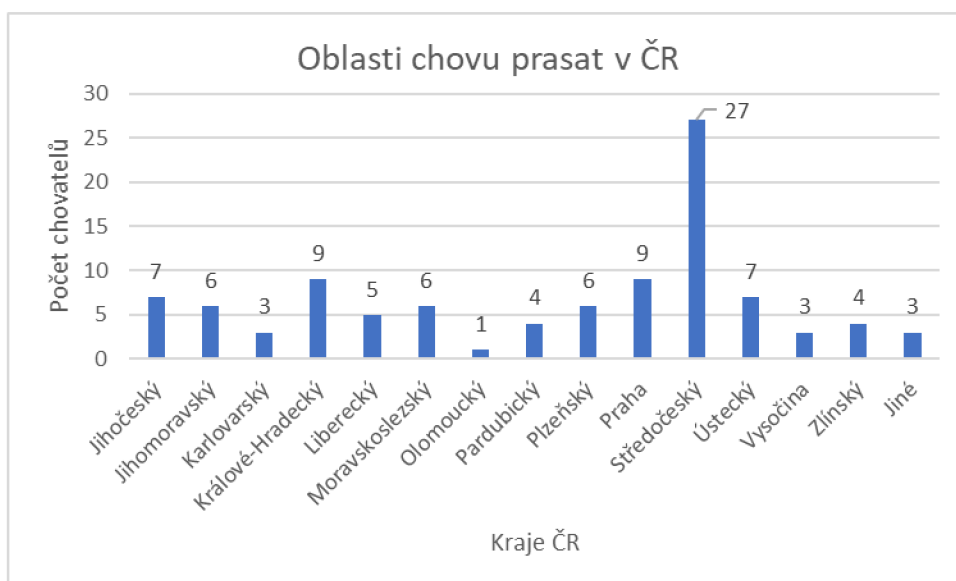
Graf 2: Pohlaví respondentů

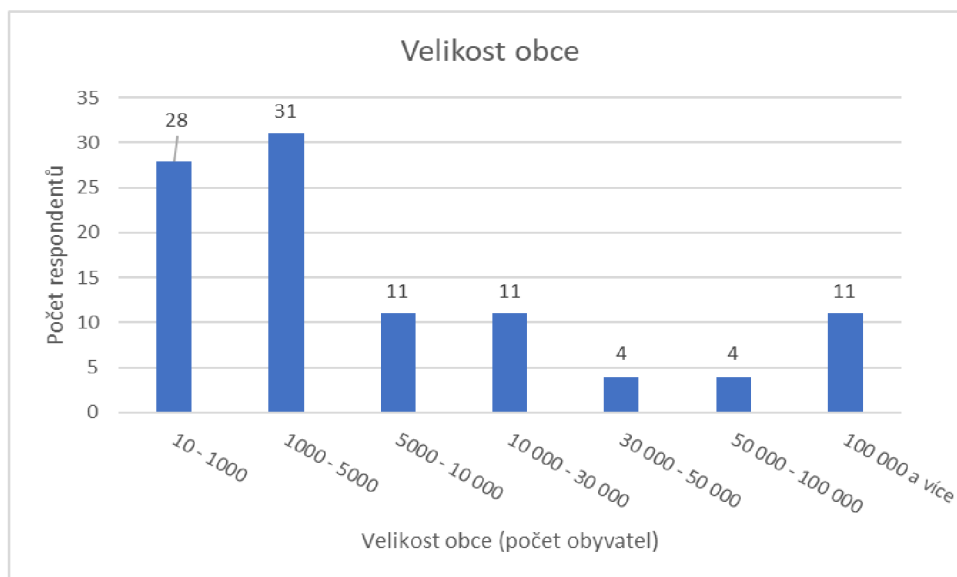
Graf 3: Věkové kategorie respondentů

5.2.2 Oblasti chovu prasat v ČR

Dle získaných dat o místě chovu prasat a velikosti obce bylo zjištěno, že chovatelé prasat v ČR se nejhojněji vyskytují ve Středočeském kraji, a to se zastoupením 27 %. Další početná skupina chovatelů se nachází v Králové-Hradeckém kraji a v Praze (u obojího v 9% zastoupení). Graf 4 znázorňuje počet chovatelů v jednotlivých krajích ČR. Dále z výsledků vyplynulo, že se chovatelé vyskytují spíše v menších obcích, jak lze pozorovat na grafu 5. 59 % chovatelů chová prase v obci s 10–5000 obyvateli.

Graf 4: Oblasti chovu prasat v ČR

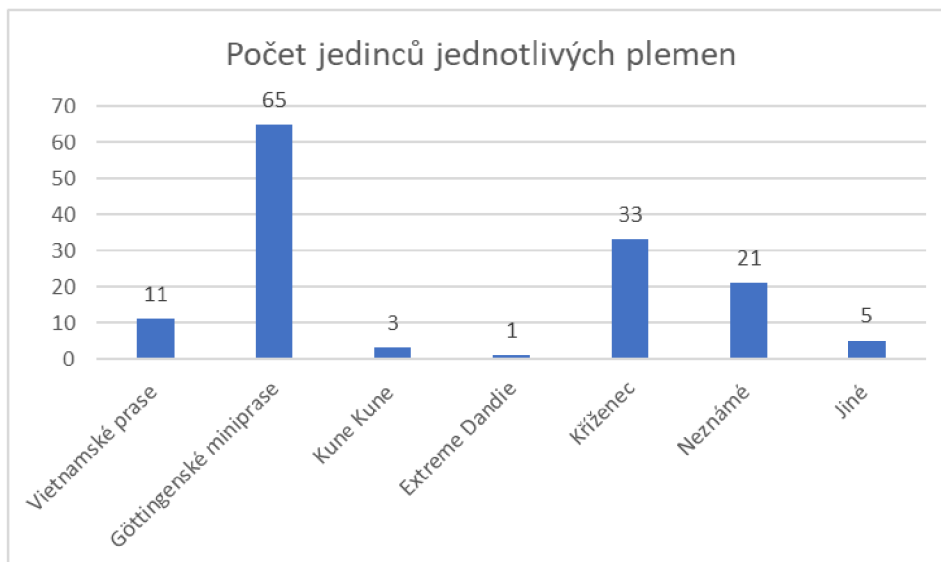
Graf 5: Četnosti chovatelů v závislosti na velikosti obce (dle počtu obyvatel)

5.2.3 Plemeno, pohlaví, váha a věk prasete

Ze vzorku respondentů vyplývá, že na 100 chovatelů v ČR připadá 139 prasat. Tudiž v průměru chová chovatel doma 1,39 prasete. Ze 139 prasat bylo 54 samců a 85 samic. Mezi nejčastěji chovaná plemena českých chovatelů patří göttingenské mini prase, vietnamské prase a jejich kříženci. Na grafu č. 6 je znázorněna četnost plemen chovaných v českých domácích chovech. Ze vzorku 100 chovatelů a 139 jimi chovaných prasat bylo zjištěno, že převážnou většinu tvoří göttingenské mini prase s 65 jedinci. Následovali kříženci s počtem 33 jedinců, přičemž se převážně jednalo o kombinace plemen göttingenské mini prase, vietnamské prase, divoké prase, kune kune, duroc a landrasa. Následovalo vietnamské prase s počtem 11 jedinců, kune kune se 3 jedinci a extreme dandie s 1 jedincem. U 21 prasat chovatelé zvolili odpověď, že nevědí, o jaké plemeno se jedná. Mezi jiná chovaná plemena patřili mangalica (2 jedinci), divoké prase (2 jedinci) a kanadské pastevecké prase (1 jedinec).

Z odpovědí na otázku ohledně věkových kategorií prasat vyplynulo, že nejvíce chovatelů (41) chová doma prase ve věkové kategorii 4–7 let. Výsledky ukázaly následující přehled o věku chovaných prasat v ČR: 1-3 roky (22 chovatelů), 8-11 let (18 chovatelů), 12-15 let (12 chovatelů).

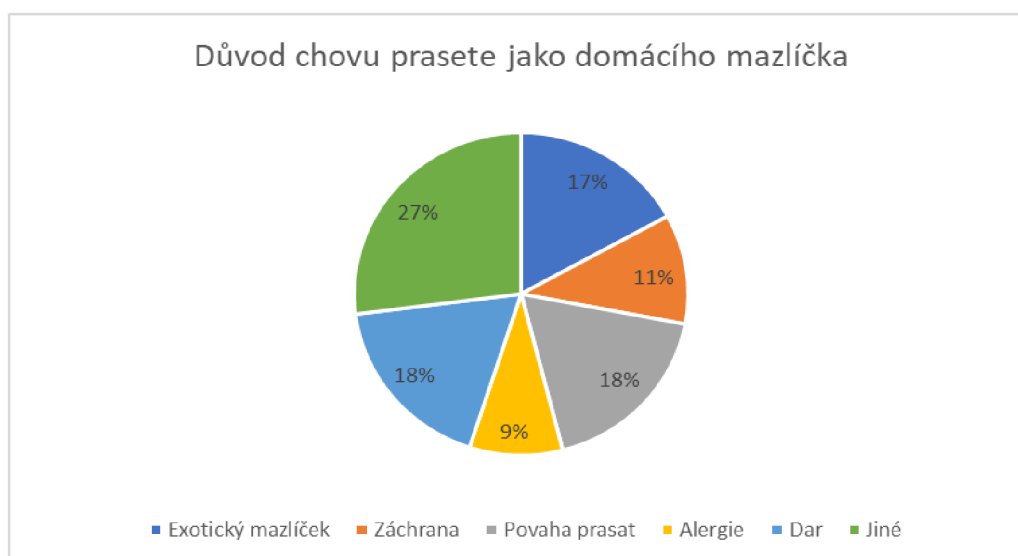
Nejčastější váhovou kategorií chovaných prasat byla prasata mezi 100-150 kg (25 chovatelů). Následovaly tyto váhové kategorie s počty chovatelů: do 70 kg (20 chovatelů), do 90 kg (18 chovatelů), do 30 kg (11 chovatelů), do 50 kg (11 chovatelů), do 100 kg (10 chovatelů) a nad 150 kg (5 chovatelů).

Graf 6: Počet jedinců jednotlivých plemen prasat

5.2.4 Původ prasete a počet prasat na chovatele

Ze získaných odpovědí, které lze vidět na grafu 7 vyplynulo, že chovatelé si nejčastěji pořizovali prasce jako domácího mazlíčka z důvodu osobnosti, inteligence a roztomilosti prasat (18 % respondentů). Mezi další důvody se řadil chtíč chovu exotického či nevšedního mazlíčka (17 % respondentů), 18 % respondentů dostalo prasce darem. Dalším důvodem byla například záchrana prasat z nevhodných podmínek či záchrana před jatky (11 % respondentů), popřípadě alergie na jiná zvířata (9 % respondentů). Zbýlých 27 % respondentů uvádělo jako nejčastější důvod pořízení prasete některou z těchto možností: zdědili prasce po svých příbuzných, pořídili si je jako terapeutické zvíře, používají ho na spásání trávy či je vyhráli v tombole.

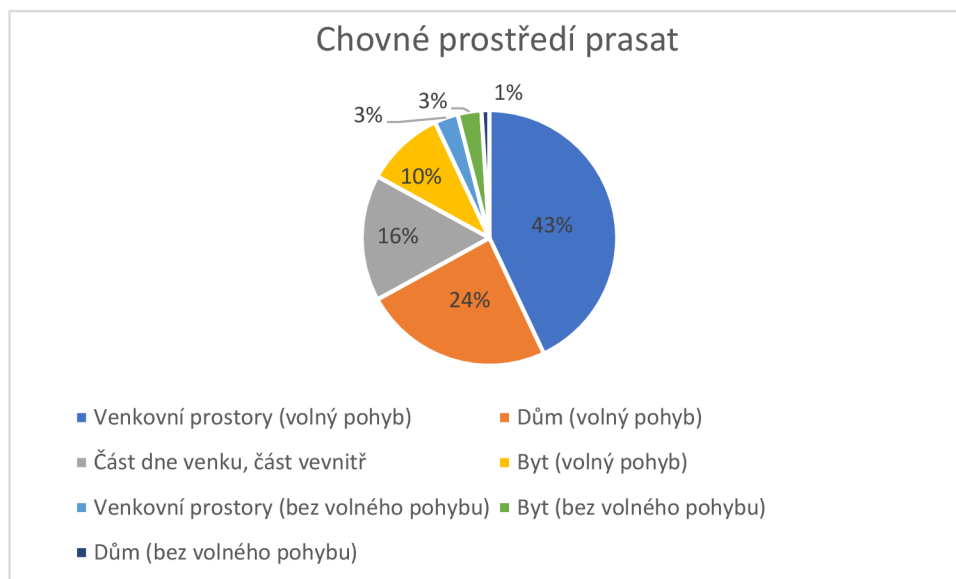

Graf 7: Důvod chovu prasete jako domácího mazlíčka

5.2.5 Podmínky chovu prasat jako domácích mazlíčků v ČR

Chovné prostředí domácích chovů v ČR

Z grafu 8 vyplývá, že většina chovatelů (se zastoupením 77 %) chová prase/ prasata v podmínkách, které jim umožňují volný pohyb, a to jak ve vnitřních prostorech domů a bytů, tak i ve venkovních prostorech. 16 % chovatelů chová prasata část dne ve venkovních a část dne ve vnitřních prostorech. 7% menšina chovatelů chová prase/ prasata v prostorech bez možnosti volného pohybu. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že většina chovatelů (64 %) dopravává prasatům enrichment prostředí v podobě okusu či hraček, jako prostředek pro prevenci stereotypního chování či jako prostředek pro zahnání nudy.

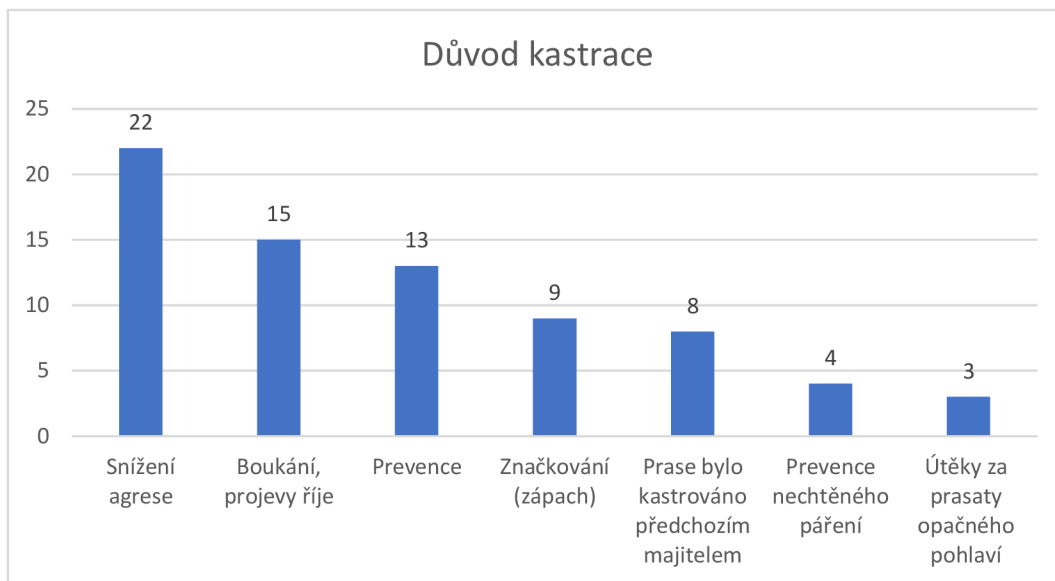
Graf 8: Chovné prostředí prasat

Veterinární péče

Z celkového počtu 100 chovatelů, kteří vyplnili dotazník nechalo své prase či svá prasata vykastrovat 74 z nich. Jak lze vidět na grafu 9 mezi nejčastější důvody kastrace patřilo snížení agrese (ve 22 případech), výrazné projevy říje – především boukání (v 15 případech), ale také prevence zdravotních komplikací a nežádoucího chování do budoucna (ve 13 případech).

Většina chovatelů prasat v ČR absolvuje se svými prasaty veterinární prohlídky. Z 83 chovatelů, kteří v dotazníku zvolili odpověď, že se svým prasetem navštěvují veterinárního lékaře 24 z nich jezdí na srazy prasat, kde je prováděna hromadná

veterinární prohlídka, při které jsou prasata zvažena, naočkována a jsou jim zaštipovány špičáky a obrušovány paznehty. Dalších 59 navštěvuje s prasetem veterinárního lékaře individuálně. Mezi nejčastější úkony prováděné veterinářem (se zastoupením 58 %) patří preventivní prohlídky, očkování, odčervení a antiparazitární péče. Dalším častým důvodem návštěvy veterinárního lékaře je krácení špičáků a paznehtů, které v dotazníku uvedlo 26 % chovatelů.

Graf 9: Důvody kastrace prasat

Výživa a napájení prasat

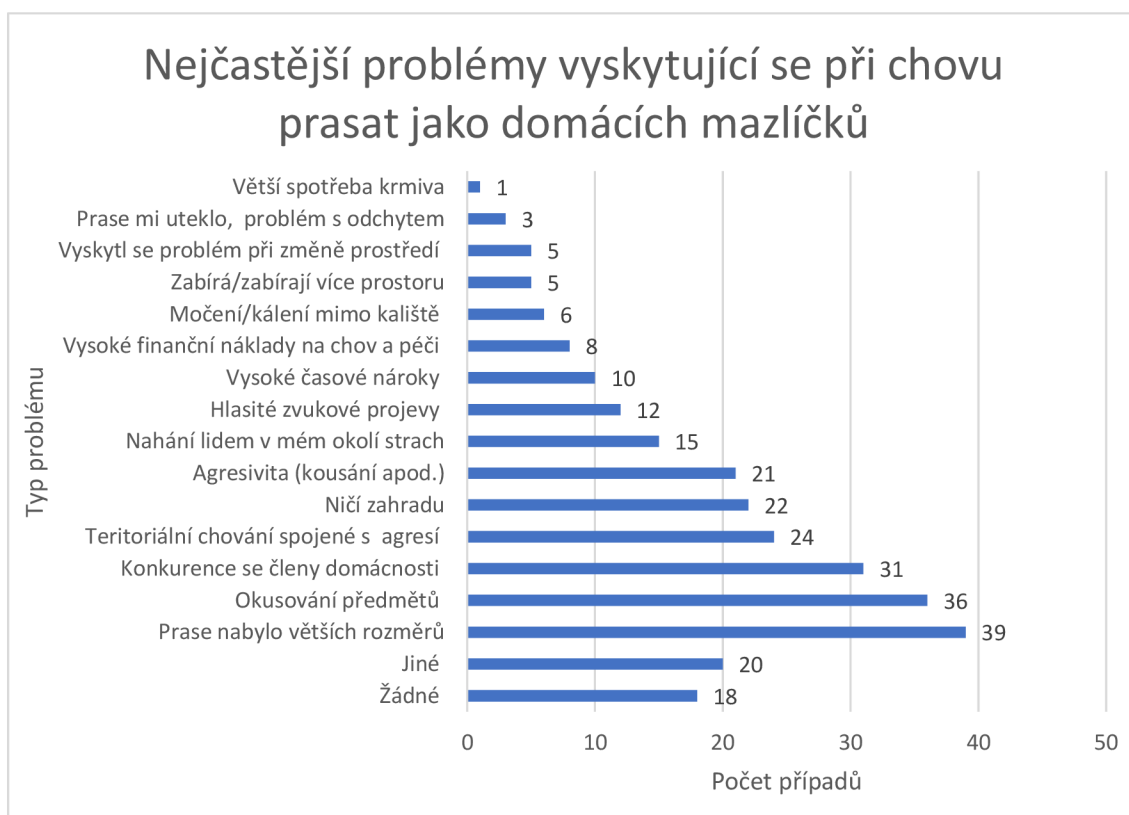
Chovatelé prasat v ČR dle získaných dat z dotazníku nejčastěji (v 69 % případů) krmí svá prasata kompletní krmnou směsí v kombinaci s ovocem a zeleninou. V dalších 18,5 % případů chovatelé dávají prasatům doplňkově kuchyňské zbytky, masné a mléčné výrobky a ve 12 % případů také seno či zelenou píci a šrot.

Dle získaných odpovědí 88 % chovatelů nechává svým prasatům neustálý přístup k pitné vodě. Zbýlých 12 % dává prasatům vodu několikrát denně, avšak po napití prasete jim nádobu na vodu nenechávají k dispozici.

5.2.6 Nejčastější problémy vyskytující se při chovu prasat

Dle odpovědí se problémy v chovu prasat vyskytnuly či stále vyskytují v 82 případech ze 100. 18 chovatelů uvedlo, že se u nich problémy při chovu prasete nevyskytují vůbec či že se jedná o problémy, které jsou zanedbatelné. Zbylí respondenti vybrali z několika předem definovaných možností, jež uváděly nejběžnější problémy,

které by při chovu prasat mohly nastat. Ty lze vidět na grafu 10. Nejčastějším problémem, který se při chovu prasat jako domácích mazlíčků vyskytoval byl fakt, že prase nabylo větších rozměrů, než majitelé očekávali. Tuto možnost zvolilo 42 respondentů. Dalším nejčastějším problémem bylo okusování předmětů, které bylo uvedeno ve 36 případech. Ve 31 případech majitelé prasat uvedli, že prase vnímá či vnímalo nějakého člena rodiny jako konkurenci. Mezi další časté odpovědi patřil problém s teritoriálním chováním spojeným s následnou agresí (24 případů) či agrese samotná (21 případů). Ničení zahrady uvedlo 22 respondentů a 15 respondentů uvedlo, že prase nahání lidem z jejich okolí strach. V možnosti „jiné“ chovatelé uváděli jako nejčastější problém informaci, že se prase nesnese (či v minulosti nesneslo) s jiným zvířetem, ať už se jednalo o další prase či o jiného domácího mazlíčka. Uváděli zde také informaci o hlasitých zvukových projevech (nejčastěji spojených s říjí), a také o silné osobnostní stránce prasete. U většiny chovatelů (56) se vyskytovaly problémy vícečetné, přesněji v průměru 4 problémy na 1 chovatele. Pouze u 26 chovatelů se dle odpovědí vyskytoval jen jeden problém s chovem prasete jako domácího mazlíčka.

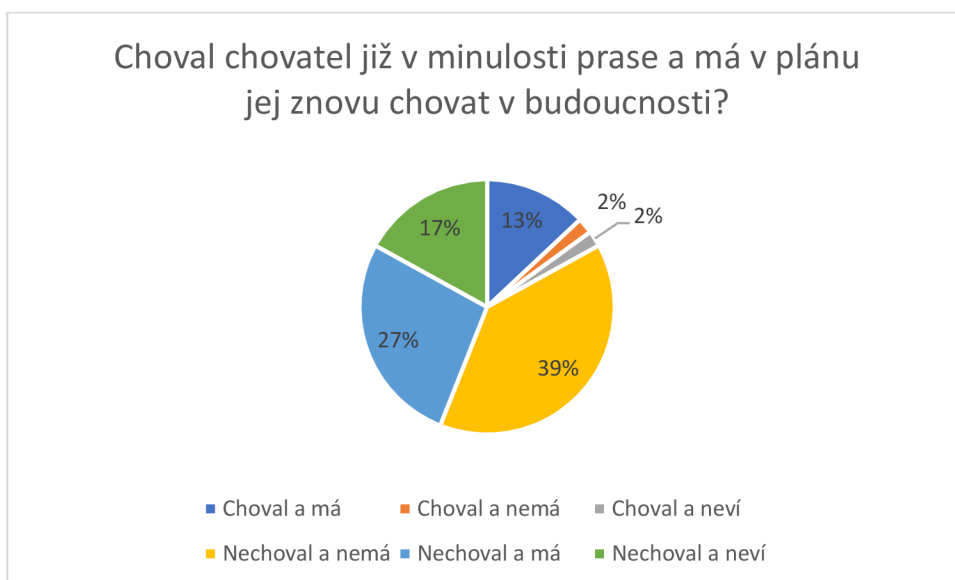

Graf 10: Nejčastější problémy vyskytující se při chovu prasat jako domácích mazlíčků

5.2.7 Zkušenosti chovatelů prasat v ČR a kontakty mezi nimi

V rámci dotazníkového šetření bylo zjištěno, že ze 100 respondentů 83 nemělo předchozí zkušenosti s chovem prasat. 17 respondentů, kteří měli předchozí zkušenosti s chovem prasat můžeme rozdělit na dvě skupiny. V jedné skupině se nacházelo 8 chovatelů, kteří v minulosti chovali prase jako domácího mazlíčka a ve druhé skupině se nacházelo 9 chovatelů, kteří chovali v minulosti prase jako užitkové zvíře.

Na grafu 11 lze vidět vztah mezi počtem a situací chovatelů. Situací v tomto případě bylo myšleno, zdali chovatelé měli v minulosti zkušenost s chovem prasat, a zdali mají do budoucna v plánu znovu chovat prase. Z 83 chovatelů, kteří předchozí zkušenosti s chovem prasat neměli 39 z nich uvedlo, že nemají v plánu znovu v budoucnu prase chovat, 27 uvedlo, že by chtěli prase v budoucnu opět chovat a 17 z nich zatím nevědělo. 17 chovatelů, kteří předchozí zkušenosti s chovem prasat měli z většiny (13 respondentů) uvedlo, že mají v plánu prase opětovně v budoucnosti chovat. Dva respondenti uvedli, že nevědí, zdali chtějí prase v budoucnu chovat a další 2 uvedli, že již v budoucnu prase chovat nechtějí. Odpovědi dále ukázaly, že více problémů s chovem prasat se vyskytuje u chovatelů, kteří uvedli, že v minulosti prase nechovali. U těchto chovatelů se vyskytují průměrně 4 problémy na chovatele, oproti tomu u chovatelů, kteří již zkušenost s chovem prasat mají se vyskytuje průměrně pouze 1 problém na chovatele.

Graf 11: Choval chovatel již v minulosti prase a má v plánu jej znovu chovat?

6. Diskuse a závěr

Prase domácí má velký význam v odvětví živočišné výroby. Tato bakalářská práce shrnula alternativní (mimoprodukční) využití prasat a zaměřila se na chovné prostředí, přirozené a problémové chování prasat. Cílem rešeršní části práce bylo shrnutí základních poznatků o vybraných plemenech prasat, o mimoprodukčním chovu prasat s důrazem na alternativní využití prasat, welfare a onemocnění prasat, chovu prasat jako domácích mazlíčků a stručný popis přirozeného a problémového chování prasat. Cíle literární rešerše byly splněny a shrnuty v podkapitolách za pomoci vyhledávání informací v odborných publikacích. V části literární rešerše byly shrnuty poznatky o domestikaci prasat a šlechtění prasat, dále také o základním rozdělení plemen prasat na ta s produkčním využitím, a na ta s alternativním využitím. V práci byla podrobněji popsána plemena kune kune, göttingenské mini prase a vietnamské prase, jelikož se tato tři plemena nejčastěji objevují v chovech prasat jako domácích mazlíčků v ČR. Několik vybraných alternativních využití prasat bylo popsáno v kapitole o jejich alternativním využití, která se zaměřila na využití prasat pro biomedicínské účely, především v neurovědě a při xenotransplantacích (Cooper et al. 2015). Dále bylo popsáno několik možností pro využití prasečí kůže, jelikož má velmi podobnou anatomickou stavbu jako kůže lidská. Své využití proto nachází například jako cvičný materiál pro začínající tatéry (Klowersová 2018) či jako dočasný kryt popálenin u lidí (Chester 2008). Prasata měla v historii také svou roli při tradičních obětních rituálech v Mykénských svatyních, kdy byla prasata obětována, přičemž se věřilo, že lidem dodají sílu (Hamilakis & Konsolaki 2004). Lanýže jsou často vyhledávány za pomoci speciálně vycvičených prasat, ovšem v poslední době jsou při této aktivitě často nahrazována psy, ačkoli mají citlivější čich, jelikož mají tendenci nalezené lanýže konzumovat (March et al. 2006).

Prasata domácí si snadno dokáží vytvořit mezidruhové vazby s člověkem, kterých je využíváno pro pozorování tohoto druhu za účelem vzdělávání a pro výzkum etologie (Dellmeier & Friend 1991). Vhodné prostředí z hlediska vybavení i klimatických podmínek a správná výživa jsou klíčovými prvky pro bezproblémový chov prasat. V chovu prasat je nutné dodržovat podmínky welfare a respektovat přirozené chování prasat, jelikož při jejich porušení se v chovu prasat vyskytují

problémy, které následně ovlivňují ekonomické zisky chovu a mohou zanechat nepříjemné zkušenosti jak pro člověka, tak pro zvíře samotné.

Výzkumná část této práce se zaměřila na problematiku chovu prasat jako domácích mazlíčků. Cílem výzkumné části bylo pomocí dotazníkového šetření prováděného mezi chovateli prasat jako domácích mazlíčků zmapovat, popsat a zhodnotit chov prasat v domácích podmínkách v ČR. Cíle výzkumné části byly splněny za pomoci dotazníkového šetření prováděného mezi chovateli prasat jako domácích mazlíčků v ČR. Dotazníkové šetření bylo provedeno úspěšně a byla nasbírána potřebná data k vyhodnocení výzkumných otázek. Na dotazník odpovědělo 100 respondentů (chovatelů prasat), kteří svými odpověďmi přispěli k vytvoření přehledu o nejčastěji se vyskytujících problémech při chovu prasat jako domácích mazlíčků, o chovaných plemenech a o chovném prostředí prasat v ČR. Z výsledků vyplynulo, že mezi nejčastější problémy, které se vyskytují v chovu prasat jako domácích mazlíčků patří například skutečnost, že prase nabylo větších rozměrů, než chovatel původně předpokládal. V odpovědích na dotazník na tuto skutečnost chovatelé reagují poznámkou, že se v ČR často prodávají pod názvem daného plemene prasat i kříženci, kteří nabývají větších rozměrů než čistokrevní jedinci. Tento výrok potvrdila ve svém článku na příkladu göttingenského mini prasete i Zoologická zahrada Tábor (2021), která uvedla, že se v ČR pod názvem göttingenské mini prase prodávají kříženci, kteří vykazují značné rozdíly ve velikosti oproti čistokrevným jedincům tohoto plemene prasat. Z literární rešerše vyplynulo, že mezi další problémy, které se často vyskytují v chovu prasat patří okusování (Sonoda et al. 2013) a hlasitá vokalizace (Manteuffel et al. 2004). Ve výzkumné části bylo potvrzeno, že tyto problémy patří mezi jedny z nejčastěji se vyskytujících problémů v chovu prasat jako domácích mazlíčků.

Trend chovu prasat jako domácích mazlíčků započal v 80. letech 20. století ve Spojených státech a následně se rozšířil téměř do celého světa (Tynes 2021). Prasata v posední době zaujímají v rodinách podobnou sociální niku jako psi (Fraga et al. 2021). Mezi nejčastěji chovaná plemena prasat jako domácích mazlíčků v ČR patří göttingenské miniprase, kune kune a vietnamské prase (Amalraj et al. 2018), což potvrzuje i dotazníkové šetření. Chovatelé v České republice často chovají i křížence těchto plemen. Prasata jako domácí mazlíčci jsou v naší krajině častěji chována ženami nežli muži. Jednou z možností, proč tomu tak je může být informace, kterou jsem

obdržela na základě rozhovoru s vedením Českého klubu majitelů prasátek chovaných v domácnosti od zkušených chovatelů, že prasata jako autoritu vnímají právě ženu a muže berou jako konkurenci. Jelikož ve volné přírodě prasata tvoří menší skupinky je pro ně vytvoření hierarchie a dominance přirozeným chováním (Peden et al. 2018). Tento fakt často zapříčiňuje problémy s chovem prasat jako domácích mazlíčků, což bylo také potvrzeno pomocí nasbíraných dat z dotazníku.

Jak již bylo zmíněno, tak na většině problémů, které se vyskytují při chovu prasat jako domácích mazlíčků se podílí potlačení přirozeného chování prasat či nedostatečné zkušenosti chovatelů prasat. Velkým problémem je idea lidí dávat svým známým prase jako dárek, jelikož dle získaných odpovědí téměř pětina respondentů dostalo prase darem a tři čtvrtiny z nich uvedlo, že to byl dar velmi nevhodný. U chovatelů, kteří neměli předchozí zkušenosti s chovem prasete se také vyskytovalo výrazně více problémů než u chovatelů, kteří předchozí zkušenost s chovem prasete měli. V závěrečné části dotazníku, která dávala respondentům volný prostor na doplňující poznámky se několikrát objevil vzkaz pro lidi, kteří přemýšlejí nad chovem prasete jako domácího mazlíčka, který ponouká k tomu, aby se lidé dopředu dostatečně informovali, co chov prasete jako domácího mazlíčka obnáší, a aby si, pokud to je možné promluvili s chovatelem, který prase jako domácího mazlíčka již chová, a následně se rozhodli, zdali opravdu prase jako domácího mazlíčka chovat chtějí. Jak sami chovatelé říkají, tak prase má silnou osobnost a při jeho chovu je nutná trpělivost, kterou nezkušení chovatelé rychle ztrácejí. Pokud někdo ze čtenářů uvažuje o pořízení prasete jako domácího mazlíčka, tak bych doporučila kontaktovat Klub majitelů prasátek chovaných v domácnosti a prodiskutovat s nimi jejich zkušenosti a vyslechnout si jejich doporučení ohledně chovu prasat jako domácích mazlíčků.

Odborná práce na podobné téma doposud nebyla zpracována, tudíž nemohu porovnat získaná data s výsledky jiných autorů. Jelikož se jedná o téma, které by šlo popsat obsáhleji a doplnit o mnoho dalších zajímavých poznatků doporučila bych se zaměřit na další možná alternativní využití prasat, a ta podrobněji rozepsat. Pro přesnější data k výzkumné části by bylo vhodné oslovit více chovatelů. Navrhovala bych také obdobný výzkum provést v zahraničí a výsledky následně porovnat.

7. Reference:

- Amalraj A, Matthijs A, Schoos A, Neiryneck W, De Coensel E, Bernaerd E, Van Soom A, Maes D. 2018. Health and management of hobby pigs: a review. *Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift* **87**:347-358.
- Anděra M. 1999. Savci (Mammalia). Pages 147. *České názvy živočichů II. Národní muzeum, Praha.*
- Bosse M. 2018. Animal Domestication: A Genomic Perspective on Pig Domestication. Pages 134-138 in Teletchea F, editor. University of Lorraine, France.
- Bracke M. 2002. Review of wallowing in pigs: Description of the behaviour and its motivational basis. *Applied Animal Behaviour Science* **132**:1-13.
- Broom DM. 2006. Behaviour and welfare in relation to pathology. *Applied Animal Behaviour Science* **97**:73-83.
- Caras R. 1999. *Zvířata, která změnila člověka: historie prolínání životů zvířat a lidí.* Rybka, Praha.
- Cooper DKC, Ekser B, Ramsoondar J, Phelps C, Ayares D. 2015. The role of genetically engineered pigs in xenotransplantation research. *The Journal of Pathology* **238**:288-299.
- Costard S, Wieland B, de Glanville W, Jori F, Rowlands R, Voslo W, Roger F, Pfeiffer DU, Dixon LK. 2009. African swine fever: how can global spread be prevented?. *Royal Society.B* **364**:21-27.
- Českomoravská společnost chovatelů. 2019. Cmsch: Změna v povinnosti registrace chovatelů prasat od 25.1.2019. Available from <https://www.cmsch.cz/novinky/aktualizovano-zmena-v-povinnosti-registrace-chov/> (accessed February 2022).
- Český statistický úřad. 2021. Veřejná databáze: Stavby prasat podle hmotnostních kategorií a účelu chovu. Available from https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=2704&katalog=30840&pvo=ZEMDPRAS01&pvo=ZEMDPRAS01&evo=v1507_!_ZEMDPRAS01-MR_1&c=v1554~7__RP2021PP2 (accessed February 2022).
- Dawkins MS. 1998. Evolution and Animal Welfare. *The Quarterly Review of Biology* **73**:305-328.

- Delibes-Mateos M, Delibes A. 2013. Pets becoming established in the wild: free-living Vietnamese potbellied pigs in Spain. *Animal Biodiversity and Conservation* **36**:209-215.
- Dellmeier GR, Friend TH. 1991. Behavior and extensive management of domestic sows (*Sus scrofa*) and litters. *Applied Animal Behaviour Science* **29**:327-341.
- Diamond LE, Lawson J, Logan JL, Martin MJ, Platt JL, Quinn CM. 2001. A Human CD46 transgenic pig model system for the study of discordant xenotransplantation. *Transplant Journal* **71**:132-142.
- Dixon LK, Sun H, Roberts H. 2019. African swine fever. *Antiviral Research* **165**:31-34.
- Edwards S, Fukusho A, Lefèvre PC, Lipowski A, Pejsak Z, Roehe P, Westergaard J. 2000. Classical swine fever: the global situation. *Veterinary Microbiology* **73**:103-119.
- Evin A, Dobney K, Cucchi T. 2017. A History of Pig Domestication: New Ways of Exploring a Complex Process. Pages 39-48 in Melletti M, Meijaard E, editors. *Ecology, Conservation and Management of Wild Pigs and Peccaries*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Farm Animal Welfare Council. 1993. FAWC: Five Freedoms. Available from: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20121010012427/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> (accessed February 2022).
- Fiedler J, Smital J. 2001. Pohled do historie šlechtění prasat. *Náš chov* **89**:12-17.
- Fojtl J. 2009. Ifauna.cz: Vietnamské prase a jeho chov. Redakce Ifauna, Brno. Available from: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/4092-vietnamske-prase/> (accessed July 2021).
- Fraga PP, Gerencsér L, Lovas M, Újváry D, Andics A. 2021. Who turns to the human? Companion pigs' and dogs' behaviour in the unsolvable task paradigm. *Animal cognition* **24**:33-40.
- Greenwood EC, Plush KJ, van Wetters WHEJ, Hughes PE. 2014. Hierarchy formation in newly mixed, group housed sows and management strategies aimed at reducing its impact. *Applied Animal Behaviour Science* **160**:1-11.
- Grohmann J. 2012. Armádní noviny: Střelba do prasat – ideální výcvik pro bojové mediky?. Available from <https://www.armadninoviny.cz/strelba-do-prasat-idealni-vycvik-pro-bojove-mediky3f.html> (accessed January 2022).

- Guy JH, Burns SE, Baker JM, Edwards SA. 2009. Reducing post-mixing aggression and skin lesion in weaned pigs by application of a synthetic maternal pheromone. *Animal Welfare* **18**:249-255.
- Hamilakis Y, Konsolaki E. 2004. Pigs for the gods: Burnt Animal Sacrifices as Embodied Rituals at Mycenaean Sanctuary. *Oxford Journal of Archeology* **23**:135-151.
- Herman MV, Altena H, Vereijken PFG, Bracke MBM. 2015. Rooting area and drinker affect dunging behaviour of organic pigs. *Applied Animal Behaviour Science* **165**:66-71.
- Chester NP. 2008. Skin Substitutes in Burn Care. *Wounds* **20**:203-205.
- Izikson L, Farinelli W, Sakamoto F, Tannous Z, Anderson RR. 2010. Safety and effectiveness of black tattoo clearance in a pig model after a single treatment with a novel 758 nm 500 picosecond laser: A pilot study. *Lasers in Surgery and Medicine* **42**:640-646.
- Jones GF. 1998. Genetic aspects of domestication, common breeds and their origin. Pages 17–50 in Ruvinsky A, Rothschild MF, editors. *The Genetics of the Pig*. CAB International, Oxon.
- Jones GF. 1998. Systematics and evolution of the pig. Pages 1-17 in Ruvinsky A, Rothschild MF, editors. *The Genetics of the Pig*. CAB International, Oxon.
- Kameník J. 2019. Produkce a spotřeba masa v regionech světa v roce 2018. *Časopis maso* **5**:53-57.
- Klowersová M. 2018. MyImage.cz: Tatérem kdokoliv. Available from <https://myimage.cz/taterem-kdokoliv/> (accessed February 2022).
- Kollar S. 2008. Kollarmvdr: Červenka prasat. Available from http://www.kollarmvdr.cz/clanky/cervenka-prasat_158.html (accessed February 2022).
- Kořínek M. 2021. Biolib.cz: Gottingen Miniature Pig. Available from <https://www.biolib.cz/en/image/id432896/> (accessed March 2022).
- Kruzer A. 2022. The Spruce Pets: Kunekune Pig Breeds Exotic Pets. Available from <https://www.thesprucepets.com/kunekune-1239251> (accessed February 2022).
- Kulovaná E, Růžička C. 2001. Z historie chovu prasat. *Mechanizace zemědělství* **63**:21-24.

- Lind MN, Cumming P, Hansen AK, Jelsing J, Moustgaard A, Vajta G. 2007. The use of pigs in neuroscience: Modeling brain disorders. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews* **31**:728-751.
- Livestock Of the World. 2018. [livestockoftheworld.com: Pig Breeds](https://www.livestockoftheworld.com/pigs/?ScreenWidth=926#Top). Available from <https://www.livestockoftheworld.com/pigs/?ScreenWidth=926#Top> (accessed June 2021).
- Manteuffel G, Puppe B, Schön PC. 2004. Vocalization of farm animals as a measure of welfare. *Applied Animal Behaviour Science* **88**:163-182.
- March R, Richards D, Ryan RW. 2006. Volatile compounds from six species of truffle – head-space analysis and vapor analysis at high mass resolution. *International Journal of Mass Spectrometry* **249**:60-67.
- Mazzorin JDG, Minniti C. 2013. Ancient use of the knuckle-bone for rituals and gaming piece. *Anthropozoologica* **48**:371-380.
- Mbazu C. 2021. Agro4africa: Kunekune Pig: Characteristics, Origin, Breed Info and Lifespan. Available from <https://agro4africa.com/kunekune-pig/> (accessed February 2022).
- Mettenleiter TC. 1996. Immunobiology of pseudorabies (Aujeszky's Disease). *Veterinary Immunobiology and Immunopathology* **54**:221-229.
- Ministerstvo zemědělství (2019) Zákon č.3/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Česká republika: Sbírka zákonů České republiky, pp. 18.
- Morrow-Tesch JL, McGlone JJ, Salakjohnson JL. 1994. Heat and Social Stress Effects on Pig Immune Measures. *Journal of Animal Science* **72**:2599-2609.
- Ocepek M, Newberry RC, Andersen IL. 2020. Which types of rooting material give weaner pigs most pleasure?. *Applied Animal Behaviour Science* **231**:70-105.
- Oirschot JT, Gielkens ALJ, Moorman RJM, Berns AJM. 1990. Marker vaccines, virus protein-specific antibody assays and the control of Aujeszky's disease. *Veterinary Microbiology* **23**:85-101.
- Olezak K, Nowicki J, Klocek C. 2015. Pig Behaviour in Relation to Weather Conditions. *Annals of Animal Science* **15**:601-610.
- Paton DJ, Greiser-Wilke I. 2003. Classical swine fever – an update. *Research in Veterinary Science* **75**:269-178.

- Peden RSE, Turner SP, Boyle LA, Cemerlink I. 2018. The translation of pig welfare research into practice: The case of mixing aggression between pigs. *Applied Animal Behaviour Science* **204**:1-9.
- Pokorný Z. 2015. ChovZvířat.cz: Vietnamské prase. Available from <http://www.chovzvirat.cz/zvire/4092-vietnamske-prase/> (accessed July 2021).
- Richters CD, Hoekstra MJ, du Pont JS, Kreis RW, Kamperdijk EWA. 2005. Immunology of skin transplantation. *Clinics in Dermatology* **23**:338-342.
- Rozkot M, Václavková E, Bělková J. 2015. Minipigs as laboratory animals—review. *Research. Pig Breeding* **9**:10-14.
- Seguin G. 2010. Vietnamské prase. Available from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bambouseraie_de_Prafrance_20100904_025.jpg (accessed February 2022).
- Shi Z, Baoe L, Zhang X, Chaoyuan W. 2006. Using Floor Cooling as an Approach to improve the Thermal Environment in the Sleeping Area in an Open Pig House. *Biosystems Engineering* **93**:359-364.
- Schrader L, Todt D. 2010. Vocal quality is correlated with levels of stress hormones in domestic pigs. *International Journal of Behavioural biology* **104**:859-876.
- Simak E. 2008. A Kune Kune pig. Available from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_Kune_Kune_pig_-_geograph.org.uk_-_740612.jpg (accessed February 2022).
- Sonoda LT, Fels M, Oczak M, Vranken E, Ismayilova G, Guarino M, Viazzi S, Bahr C, Berckmans D, Hartung J. 2013. Tail Biting in pigs – Causes and management intervention strategies to reduce the behavioural disorder. *Berliner und Münchener Tierärztliche Wochenschrift* **126**:104-112.
- Staněk S. 2009. Zootechnika.cz: WELFARE obecně. Available from <https://www.zootechnika.cz/clanky/zaklady-chovatelstvi/obecna-zootechnika/welfare/welfare-obecne-.html>
- Státní veterinární správa. 2018. Prevence okusování ocásků selat a ukončení rutinního krácení. Available from <https://www.svscr.cz/wp-content/files/zvirata/Methodika-prevence-okusovani-ocasku-selat-a-ukonceni-rutinniho-kraceni.pdf> (accessed March 2022).

- Státní veterinární správa. 2020. Aujezskyho choroba prasat. Available from <https://www.svs-cr.cz/zdravi-zvirat/aujezskyho-choroba-prasat/> (accessed March 2022).
- Státní veterinární správa. 2021. Africký mor prasat. Available from <https://www.svs-cr.cz/zdravi-zvirat/africky-mor-prasat-amp/> (accessed February 2022).
- Tynes VV. 2021. Miniature Pet Pig Behavioral Medicine. *Veterinary Clinics of North America: Exotic Animal Practice* **24**:63-86.
- Vališ L. 2017. Situační a výhledová zpráva vepřové maso. Ministerstvo zemědělství, Praha.
- Velechovská J. 2016. Výživa a krmení prasat. *Náš chov* **139**:46-48.
- Wang Q, Chang BJ, Riley TV. 2010. *Erysipelothrix rhusiopathidae*. *Veterinary Microbiology* **140**:405-417.
- Zoologická zahrada Tábor. 2021. Zootabor.eu: Göttingenské miniprase. Available from <https://www.zootabor.eu/zvire/gottingenske-miniprase/> (accessed July 2021)

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1: Dotazník

Příloha 1: Dotazník

Dobrý den,

Jsem studentkou Fakulty tropického zemědělství na České zemědělské univerzitě v Praze. Ve své bakalářské práci se věnuji alternativnímu využití prasat se zaměřením na problematiku domácích chovů, proto bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který mi pomůže zmapovat nejčastější problémy, které nastávají při chovu prasat jako domácích mazlíčků. Dotazník se skládá z 36 otázek, které jsou koncipovány jako výběr z možností, případně doplnění vlastní odpovědi. Dotazník je anonymní a pro jeho platnost je třeba odpovědět na všechny otázky. Pokud by se vyskytl nějaký dotaz v průběhu vyplňování, neváhejte mě kontaktovat na email: tereza.gregerova@jergym.cz či na tel. čísle 605 743 745

Otázka 1 – Uveďte Vaše pohlaví

Jsem:

- Žena
- Muž
- Jiné

Otázka 2 – Spadám do věkové kategorie:

- Do 18 let
- 18-25 let
- 26-35 let
- 36-45 let
- 46-60 let
- 61 a více let

Otázka 3 – Prase chovám v kraji:

- Jihočeském
- Jihomoravském
- Karlovarském
- Králové-Hradeckém
- Libereckém
- Moravskoslezském
- Olomouckém
- Pardubickém
- Plzeňském
- Praha
- Středočeském

- Ústeckém
- Vysočina
- Zlínském
- Jiném

Otázka 4 – Kolik má obec, ve které žijete cca obyvatel?

- 10-1000
- 1000-5000
- 5000-10 000
- 10 000-30 000
- 50 000–100 000
- 100 000 a více

Otázka 5 – Kolik doma chovám prasat jako domácích mazlíčků/společníků?

- 1
- 2
- 3
- Více než 3
 - V případě, že jste uvedli možnost více než 3, kolik prasat chováte?

Otázka 6 – Plemeno prasete/ prasat, které chovám: (otázka s více možnými odpověďmi)

- Vietnamské prase
- Göttingenské prase
- Royal Dandie
- Extreme Dandie
- Kříženec
 - Pokud jste zvolili možnost „kříženec“ uveďte prosím o křížence jakých plemen se jedná, specifikujte, jaké plemeno bylo v otcovské a jaké v mateřské pozici (př. otec – vietnamské prase, matka – Göttingenské prase)
- Nevím, o jaké plemeno se jedná
- Jiné → pokračujte na další otázku, kde uvedete název plemene

6.1 Pokud chováte jiné plemeno, než bylo uvedeno v minulé otázce, o jaké plemeno se jedná?

- Již jsem uvedl plemeno
 - jiné – odpověď

Otázka 7– Pohlaví prasete/prasat které chovám: - více možností

- Samec
- Samice
- Jiné
 - Pokud chováte více než 1 prase uveďte plemena a pohlaví prasat (např. Vietnamské prase samec, Vietnamské prase samice, Göttingenské prase samice)

Otázka 8– Věk prasete/prasat (pokud chováte více než 1 prase uveďte věk nejmladšího prasete):

- Méně než 1 rok
- 1-3 roky
- 4-7 let
- 8-11 let
- 12-15 let
- Více než 15 let

Otázka 8.1 V případě, že chováte více než 1 prase uveďte prosím pohlaví, věk a plemena zbylých prasat (např. Vietnamské prase samec 3 roky, Göttingenské prase samice 5 let)

- Chovám pouze 1 prase
- jiné

Otázka 9 – Jak dlouho chováte prase/prasata jako domácího mazlíčka? (pokud chováte více než 1 prase, uveďte dobu chovu nejmladšího prasete a pokračujte na další otázku)

- Od selete
- Přibližně 1 rok
- 1-3 roky
- 3-5 let
- 5-7 let
- 7-9 let
- 10 a více let

9.1 Pokud chováte více prasat, uveďte prosím pohlaví, plemeno a dobu, jak dlouho ho chováte (př. Samec Vietnamské prase 5 let, Samice Göttingenské prase od selete)

- již jsem uvedl
- jiné

Otázka 10 – Přibližná aktuální váha nejmladšího prasete (pokud chováte více prasat jejich váhu doplňte v následující otázce):

- Do 30 kg
- Do 50 kg
- Do 70 kg
- Do 90 kg
- Do 100 kg
- 100–150 kg
- Více než 150 kg

10.1 – Uvedte prosím pohlaví, plemena a váhu dalších prasat, které chováte (např. samice Vietnamské prasce 100 kg, samec Göttingenské prasce 90 kg)

→ odpověď

- Již jsem uvedl

Otázka 11– Co Vás přimělo k pořízení a chovu prasete jako domácího mazlíčka?

- Otevřená odpověď

Otázka 12 – Máte předchozí zkušenosti s chovem prasat či jiných domácích mazlíčků? → více odpovědí

- Ano, již dříve jsem prasce choval/a, také jako mazlíčka
- Ano, již dříve jsem prasce choval/a jako užitkové zvíře
- Ne, prasce jsem dříve nikdy nechoval/a
- Chovám doma jiná zvířata
 - Jaká zvířata doma chováte?

Otázka 13 – Odkud prasce pochází? (pokud máte více prasat, doplňte odkud pochází nejmladší prasce a původ zbylých prasat doplňte v další otázce)

- Od chovatele
- Ze zverimexu
- Zachráněno z nevhodných podmínek
- Prasce jsem zakoupil na inzerát přes internet
- Jiné
 - Odkud Vaše prasce pochází?

13.1 Odkud pochází zbylá prasata, která chováte? (uveďte prosím pohlaví, plemeno a původ – samec Vietnamské prase od chovatele, samice Göttingenské prase zachráněno z nevhodných podmínek)

- již jsem uvedl
- jiné

Otázka 14 – Jaká je pořizovací cena Vašeho prasete/prasat? (pokud chováte více než 1 prase uveďte prosím cenu nejmladšího prasete)

- Prase jsem dostal darem
- Prasete jsem se ujmul (nic jsem za něj neplatil/a)
- Do 1000 Kč
- 1000-3000 Kč
- 3000–5000 Kč
- 5000-7000 Kč
- 7000–10 000 Kč
- Více než 10 000Kč
- Nechci odpovídat
- Jiné
 - Pokud máte více než 1 prase doplňte prosím pohlaví, plemena a pořizovací cenu ostatních prasat (samec Vietnamské prase 6000 Kč, samice Göttingenské prase jsem dostal darem)

Otázka 15–V jakých podmínkách chováte prase/prasata:

- V bytě v otevřeném prostoru (s možností volného pohybu)
- V bytě v uzavřeném prostoru (bez možnosti volného pohybu)
- V domě v otevřeném prostoru (s možností volného pohybu)
- V domě v uzavřeném prostoru (bez možnosti volného pohybu)
- Ve venkovních prostorech (s možností volného pohybu)
- Ve venkovních prostorech (bez možnosti volného pohybu)
- Jiné
 - Např. pokud se prase část dne nachází venku a část dne uvnitř

Otázka 16 – Pokud chováte prase/prasata v bytě, měli jste někdy kvůli tomu konflikt se sousedy?

- Prase nechovám v bytě
- Ne, konflikt se nevyskytnul
- Ano, nechci uvádět příčinu konfliktu
- Ano, příčinou konfliktu bylo (doplňte)
 - Co bylo předmětem konfliktu? →

Otázka 17- Má/Mají Vaše prase/ prasata v chovném prostředí nějaké prvky enrichmentu (obohacení)?

- Ne, nemá
- Ano, má
 - Pokud ano jaké? (př. hračky, prolézačky, místa pro okus atp.)

Otázka 18– Čím krmíte prase/prasata? (více odpovědí)

- Kuchyňskými zbytky
- Kompletní krmná směs (granule) určená pro prasata
- Kompletní krmná směs (granule) určená pro jiný druh zvířat
- Ovoce
- Zelenina
- Šrot
- Mléčné výrobky
- Maso
- Zelená píce/seno
- Jiné
 - Čím krmíte své prase?

18.1 Uveďte prosím přibližný poměr/podíl jednotlivých složek potravy

- Např. 70% Pastva, 20% kompletní krmná směs, 10% ostatní (zelenina, maso...)
→

Otázka 19 – Kolik kg potravy průměrně Vaše prase průměrně zkonsumuje za týden? (pokud máte více než 1 prase, vyplňte prosím údaj o nejmladším praseti)

- Otevřená odpověď

19.1 Pokud chováte více než 1 prase, uveďte pohlaví, plemeno, věk a množství potravy zkonsumované za týden (př. samec Vietnamské prase 3 roky 15 kg, samice Göttingenské prase 7 let 16 kg)

Otázka 20 – Má/ Mají Vaše prase/prasata neustálý přístup k vodě?

- Ano
- Ne

Otázka 21 – Způsob napájení:

- Pítko/ napáječka
- Nádoba s vodou (miska atp.)
- Žlab
- Jiné
 - Uveďte způsob napájení prasete

Otázky 22 – Jak řešíte odklíz exkrementů/moči?

- Prase je zvyklé chodit na 1 místo
- Prase kálí a močí na více místech
- Prase chodím venčit
- Jiné
 - Jak řešíte odklíz exkrementů/moči?

Otázka 23– Jaké problémy se při chovu Vašeho prasete/prasat vyskytly? – více možností

- Prase/prasata nabylo větších rozměrů, než jsem očekával/a
- Okusování předmětů
- Větší spotřeba krmiva, než jsem očekával/a
- Hlasité zvukové projevy
- Agresivita (kousání apod.)
- Teritoriální chování spojené s následnou agresí
- Prase/prasata vnímá/vnímají nějakého dalšího člena domácnosti (partnera, dítě atp.) jako konkurenci
- Prase/prasata vnímalo/vnímala nějakého dalšího člena domácnosti (partnera, dítě atp.) jako konkurenci, nyní už se tento problém nevyskytuje
- Močení/kálení mimo kaliště
- Ničí zahradu
- Zabírá/zabírají více prostoru, než jsem očekával/a
- Vyskytl se problém při změně prostředí (stěhování apod.)
- Vysoké finanční náklady na chov a péči
- Vysoké časové nároky (např. nemám moc volného času na své ostatní koníčky, rodinu)
- Prase/prasata mi uteklo/a, měl/a jsem problém s následným odchytem
- Nahání lidem v mém okolí strach
- Jiné
 - V případě, že jste uvedli možnost jiné, popište problém, který se při chovu vyskytl
 - →

Otázka 24 – Máte někoho, kdo se Vám o prase/prasata stará v případě dovolené?

- Ano
- Ne
- Na dovolené nejezdím

Otázka 25 – Pokud kromě prasete/prasat chováte i jiné domácí zvíře, jaký spolu mají vztah? Jak dlouho jsou daná zvířata ve společné domácnosti (Př. kromě prasete chovám i psa, jejich vztah je nekonfliktní – vyrůstali spolu od malička, kromě prasete chovám kočku, vyskytly se problémy se žárlivostí prasete – kočku jsem pořídil/ pořídila později/dříve než prase atp.)

- Otevřená odpověď

Otázka 26 – Jsou ve Vaší domácnosti také děti? Kolik jim je let a jaký vztah mají s prasetem/prasaty?

- Ne
- Ano
 - Jaký spolu mají vztah?

Otázka 27 – Vyskytují/vyskytly se u Vás v domácnosti nějaký spor/spory, jejichž příčinou bylo/a Vaše prase/prasata? Mezi kým se tyto spory vyskytly?

- Ne, žádné spory se nevyskytly
- Nechci uvádět
- Ano
 - Pokud jste uvedli odpověď ano, mezi kým se tyto spory vyskytly a jestli stále trvají?

Otázka 28 – Je/jsou Vaše prase/prasata kastrované/á? Pokud ano, uveďte prosím věk a důvod kastrace. (pokud máte více než 1 prase vyplňte údaje o nejmladším kastrovaném praseti a pokračujte na další otázku)

- Ne, prase není kastrované
- Ano, prase je kastrované
 - Jaký byl důvod a věk prasete při kastraci?

28.1 Pokud vlastníte více než 1 prase uveďte prosím pohlaví, plemena, věk a důvod kastrace (př. Samec Vietnamské prasce 1 rok – agrese, Göttingenské prasce 2 roky samice – prevence zabřeznutí)

- Již jsem odpověděl (chovám 1 prase)
- Odpověď

Otázka 29 – Navštěvujete s prasetem/prasaty veterinárního lékaře?

- Ano, navštěvuji veterinárního lékaře
- Ano, jezdím na srazy, kde se provádí hromadná veterinární péče prasat
- Ne, nenavštěvuji se svým prasetem/prasaty veterinárního lékaře

Otázka 30–V případě, že jste u předchozí otázky odpověděli ano, za jakým účelem navštěvujete/ jste navštívili veterinárního lékaře? – více možností

- Preventivně
- Očkování
- Odčervení/antiparazitální péče
- Zaštípnutí špičáků
- Krácení ocasu
- Vážení prasete
- Jiné
 - Uveďte důvod návštěvy veterinárního lékaře

Otázka 31 – Je/Jsou Vaše prase/prasata vycvičené? – více možností

- Ne, prase/prasata jsem nijak necvičil/a
- Ano, vycvičil jsem ho/je sám/sama
- Ano, s výcvikem prasete/prasat mi pomohl odborník či jiný chovatel
 - Jaké cviky/povely umí Vaše prase/prasata?

Otázka 32 - Jste v kontaktu s dalším chovatelem/chovateli prasat, popřípadě jste v klubu/spolku chovatelů prasat? -více možností

- Ne nejsem v kontaktu s nikým, kdo také chová prase
- Ano, jsem v kontaktu s dalším člověkem, co chová prase
- Ano, jsem v kontaktu s dalším člověkem, co chová prase a zároveň jsem v klubu/spolku chovatelů prasat
 - Členem, jakého klubu/spolku jste?

Otázka 33 – Jezdíte na srazy chovatelů prasat?

- Ano, pravidelně
- Ano, příležitostně
- Ne, ale do budoucna bych chtěl/chtěla
- Ne, do budoucna to nemám v plánu

Otázka 34 – Jaké máte plány se svým prasetem/prasaty do budoucna?

- Mám v plánu si ho/je ponechat
- Chtěl/a bych prase prodat či někomu darovat
- Chovám ho na porážku
- Jiné
 - Jaké máte s prasetem plány do budoucna?

Otázka 35 – Po svých zkušenostech s chovem prasete/ prasat bych si znovu pořídil prase jako domácího mazlíčka:

- Ano
- Ne
- Nevím

Otázka 36 – Pokud byste chtěl/chtěla dodat nějaké zkušenosti či poznámky k chovu prasat, prosím vyplňte tuto otázku

- Nenapadá mě, co bych doplnil/a
- Otevřená odpověď